

ՀՀ ԳԱԱ ընդհանուր ժողովում ընտրվեց ՀՀ ԳԱԱ 31 ասոցացված և 23 արտասահմանյան անդամ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 8-ին տեղի ունեցավ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի անդամների ընդհանուր ժողովը: Օրակարգում ՀՀ ԳԱԱ ասոցացված և արտասահմանյան անդամների ընտրությունն էր:

ՀՀ ԳԱԱ ասոցացված անդամի ընտրության համար ներկայացվել է 38 հայտ: Հաստատվել է 35-ը՝ ըստ բազմափուլ ուսումնասիրության և ՀՀ ԳԱԱ սահմանած չափանիշներին համապատասխանության:

Հայտերի քանակական գնահատականում հաշվի են առնվել.

- Սկոպուս (Scopus) գիտատեղեկատվական հարթակում Հիդինդ Գործակիցը (h-index)
- Հոդվածներին կատարված հղումների քանակը
- Հոդվածների քանակը՝ հաշվի առնելով հրապարակման ամսագրերի SCImago քառորդը
- Մենագրությունների քանակը
- Արտոնագրերի թիվը
- Ղեկավարած պաշտպանած թեկնածուական ատենախոսությունների թիվը
- Գիտությունների դոկտորի աստիճանի առկայությունը

Հայտերի որակական գնահատականում հաշվի են առնվել.

- Գիտական մշակումների ներդրումը
- Նոր գիտական (ենթա) ուղղության հիմնադրումը
- Ղեկավարած դրամաշնորհները
- Բարձր վարկանիշով ամսագրերում գրախոսությունները
- Գիտության համրայնացման ուղղված գործունեությունը

ՀՀ ԳԱԱ 35 ասոցացված անդամների ընտրության արդյունքում ընտրվեց 31-ը: ՀՀ ԳԱԱ նորընտիր ասոցացված անդամներն են.

ՖԻԶԻԿԱ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Արամ Սահարյան
2. Նարեկ Սահակյան
3. Դավիթ Հայրապետյան
4. Գագիկ Գուրգադյան
5. Հայկ Սարգսյան
6. Աշոտ Պետրոսյան
7. Արմեն Սարգսյան
8. Մանուկ Բարսեղյան

ԿԵՆՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Մարինե Առաքելյան
2. Լևոն Եպիսկոպոսյան
3. Կարեն Թռչունյան
4. Կարեն Ղազարյան
5. Արսեն Առաքելյան
6. Սարգիս Աղայան
7. Հովիկ Փանոսյան

ԲԻՄՈՒՆԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Արամ Պետրոսյան
2. Էդվարդ Կոկանյան

3. Սոֆիյա Այդինյան
4. Մարինա Աղայան
5. Աննա Մկրտչյան

ԵՐԿՐԻ ՄԱՍԻՆ ԵՎ ՀԱՐԱԿԻՑ ԲՆԱԴԱՐՉՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Արա Ավագյան
2. Խաչատուր Մելիքսեթյան
3. Լիլիթ Սահակյան

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ, ՏԵԽՆԻԿԱ, ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Մարտին Գրիգորյան
2. Բրյուս Պողոսյան
3. Խաչատուր Խաչատրյան

ԱՐՇԵՍՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ (ՄՇԱԿՈՒՄ ԵՎ ԿՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆ)

1. Աշոտ Հարությունյան

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Սուրեն Ջոլյան

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Գառնիկ Ասատրյան
2. Ռուբեն Բադալյան
3. Արսեն Բորիսյան

ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամների 2026 թ. ընտրության մրցույթին ներկայացվել է ընդհանուր 34 հայտ: ՀՀ ԳԱԱ բաժանմունքներում ձևավորված հայտերի վերլուծության ու գնահատման մասնագիտական հանձնաժողովների կողմից իրականացված բազմակողմանի որակական և գիտաչափական գնահատման արդյունքում ընտրության մրցույթին մասնակցությանը երաշխավորվել է 23 հայտ: Բոլոր երաշխավորված թեկնածուները ծանաչված գիտնականներ են, ովքեր ներկայացնում են միջազգային առաջատար գիտահետազոտական կենտրոններ ու համալսարաններ: Ընտրություններ

րի արդյունքում բոլոր 23 թեկնածուներն ընտրվել են:

ՀՀ ԳԱԱ նորընտիր արտասահմանյան անդամներ են.

Ֆիզիկայի և աստղաֆիզիկայի բաժանմունք

1. Ալեքսանդր Մուկասյան
2. Դմիտրի Բուդկեր
3. Կլոդ Լեռուա
4. Վալերի Տուչին
5. Սուլթան Դաբազով

Բնական գիտությունների բաժանմունք

1. Սյուշան Յին
2. Թոմաս Լիր
3. Հանս Բինդեր
4. Նարինե Սարվազյան
5. Աննա Դարյանի
6. Յուրի Ջաբարյան
7. Ալան Կալուն

Քիմիայի և երկրի մասին գիտությունների բաժանմունք

1. Արտյոմ Օհանով
2. Վալենտին Անանիկով
3. Ջովաննի Ռովելլո
4. Վլադիմիր Գևորգյան
5. Անդրեյ Մալկով
6. Իգոր Նիկողոսյան
7. Խաչատուր Մանուկյան

Մաթեմատիկական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունք

1. Ալեքսեյ Կարապետյան
2. Հարություն Ավետիսյան

Հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունք

1. Պատրիկ Տոնապետյան
2. Մարիա Բաղդամյան

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

Ընտրվեցին ՀՀ ԳԱԱ նախագահության և գիտական խորհրդի անդամները

Սույն թվականի սեպտեմբերի 15-ին ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի անդամներն ընտրեցին ՀՀ ԳԱԱ նախագահության և գիտական խորհրդի անդամներին:

ՀՀ ԳԱԱ նոր կանոնադրության համաձայն՝ ՀՀ ԳԱԱ նախագահությունը կազմված է լինելու 11 անդամից: ՀՀ նախագահը՝ նախագահության նախագահ, 2 անդամ առաջադրում է կառավարությունը և 8 անդամ ընտրում է ԳԱԱ ընդհանուր ժողովը՝ ԳԱԱ կազմից:

Գիտական խորհուրդը կազմված է 25 անդամից: Խորհրդի նախագահը ՀՀ ԳԱԱ նախագահն է: Ի պաշտոնե Խորհրդի կազմում ընդգրկվում են ԳԱԱ փոխնախագահները, ակադեմիկոս-քարտուղարը և բաժանմունքների ղեկավարները: Խորհրդի մյուս անդամներն ընտրվում են ԳԱԱ ընդհանուր ժողովում ԳԱԱ անդամների կազմից՝ Ակադեմիայի նախագահի ներկայացմամբ: Խորհրդում կարող են ներառվել նաև այլ գիտական կազմակերպությունների և բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների գիտնականներ՝ մինչև 3 անձ:

ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամներ ընտրվեցին Գեղամ Գևորգյանը, Բրյուս Պողոսյանը, Հայկ Սարգսյանը, Արթուր Իշխանյանը, Արսեն Առաքելյանը, Մարինա Աղայանը, Աննա Մկրտչյանը և Պավել Ավետիսյանը:

ՀՀ ԳԱԱ գիտական խորհրդի անդամներ ընտրվեցին Գևորգ Դանազուլյանը, Սոֆիյա Այդինյանը, Արա Ավագյանը, Լիլիթ Սահակյանը, Ժիրայր Վարդանյանը, Կարեն Ղազարյանը, Սարգիս Աղայանը, Վազգեն Մելիքյանը, Լենսեր Աղալովյանը, Աշոտ Հարությունյանը, Արամ Սահարյանը, Դավիթ Հայրապետյանը, Գագիկ Ղազինյանը, Գևորգ Պողոսյանը և Արարատ Աղայանը:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

Ակադեմիական Նոր հրատարակություններ

1. Ա. Աղայան - Հայ կերպարվեստի պատմության էջեր (XIX-XX դդ.):
2. А. Гукасян - Основы механики манипуляционных роботов. Часть 1 (Кинема-тика и кинематическое управление).
3. Կ. Աթայան - Արդի ֆիզիկայի հիմունքների ուսուցման որոշ հարցեր:
4. Մ. Ղազարյան - Պետության տարածքային ամբողջականության իրավական հիմնախնդիրները. սահմանադրաիրավական հետազոտություն:
5. Ե. Թորիկեան - Հայ ծիսական երգեցողութեան ընդհանուր յատկանիշերն ու Ձմառու վանքի տարբերակին առանձնայատկությունները:
6. «13th Symposium of the ICTMD Study Group on Music and Minorities: Program and Abstracts».
7. «Ակադեմիկոս Կոստան Կոստանյան – 100»:
8. Ա. Պետրոսյան, Լ. Աբրահամյան, Յ. Վասիլյով – Հայկական էպոսի հնագույն ակունքները, պր. 3:
9. Ա. Սարգսյան, Շ. Մինասյան – Արցախի բանահյուսության գրառման, հրատարակման և ուսումնասիրման պատմություն:
10. «Պատմաբանասիրական հանդես», 2026 թ., N 2:
11. «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2026 թ., N 2:
12. «Լեզու և լեզվաբանություն», 2026 թ., N 1:
13. «Բանբեր հայագիտության», 2026 թ., N 2:

Երևանում, Գյումրիում և Վանաձորում անցկացվեց «Եվրոպական հետազոտողների գիշեր Հայաստանում» գիտության փառատոնը

Գիտափորձեր ու գիտական խաղեր, անմիջական շփում առաջատար գիտնականների հետ, ինտերակտիվ ցուցադրություններ, նկարչություն հայտնի արվեստագետների մասնակցությամբ, հումանոիդ ռոբոտի ներկայացում, համերգային ծրագիր: Այս ամենը «Եվրոպական հետազոտողների գիշեր Հայաստանում» գիտության

փառատոնի ընթացքում էր, որն անցկացվեց Հայաստանի երեք խոշոր քաղաքներում՝ Երևանում, Գյումրիում և Վանաձորում: Մի քանի տասնյակ գիտահետազոտական կազմակերպություններ, բուհեր, դպրոցներ, մասնավոր ընկերություններ ներկայացրին իրենց գիտական ձեռքբերումներն ու նորարարական մշակումները:

Փառատոնը կազմակերպվել էր «ERNA-European Researchers' Night in Armenia» նախագծի շրջանակում՝ «Գիտությունը՝ քաղաքացիների համար, քաղաքացիները՝ գիտության» դիմակայելով մարտահրավերներին՝ կերտենք ապագան» խորագրով:

Երևանում այն անցկացվեց ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում: Գիտական տաղավարների ցուցադրություններին ծանոթացան ՀՀ ԿԳՄՍ նախարար ժամնա Անդրեասյանը և ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Աշոտ Սաղյանը:

«Տարեկազմի հաստատված ՀՀ գիտության ոլորտի զարգացման 2026-2030 թթ. ռազմավարական ծրագրում առանձին ուղղություն են գիտության համայնացումն ու դպրոցահասակների համար գիտական գործընթացները, գիտության աշխարհն ավելի հասանելի և մոտ դարձնելը: Եվ այսպիսի միջոցառումներն ուղղված են հենց այդ նպատակին: Վստահ եմ՝ դրանք կարևոր ազդեցություն են թողնում մեր երեխաների մասնագիտական կողմնորոշման, բնագիտական առարկաներ

ավելի լավ յուրացնելու և սովորելու ցանկության, հետաքրքրասիրության աճի վրա», - նշեց նախարար ժամնա Անդրեասյանը:

Ողջունելով փառատոնի մասնակիցներին՝ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Աշոտ Սաղյանը նշեց, որ ներկայում ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիան բարեփոխումների ճանապարհին է: 12 տարվա ընդմիջումից հետո անցկացվել են ՀՀ ԳԱԱ անդամների ընտրություններ՝ միջազգային չափանիշներին համապատասխան: Հիմք են ընդունվել գիտաչափական տվյալները: «Փոխվելու և կատարելագործվելու են ակադեմիայի

կառուցվածքը և գործառնությունը, և ERNA նախագիծը, որը տրամադրել է Եվրոպական միությունը, պետք է ընդունել որպես առաջին քայլ: Նմանատիպ միջոցառումները կլինեն շարունակական և լուրջ խթան կդառնան Հայաստանում գիտության զարգացման և երիտասարդ գիտնականներին գիտության մեջ պահելու համար», - ասաց ՀՀ ԳԱԱ նախագահը:

ԵՄ դեսպան Վասիլիս Մարագոսը նշեց՝ միջոցառու-

մը խթան կհանդիսանա, որպեսզի դպրոցականներն ու երիտասարդներն իրենց ուժերը կենտրոնացնեն կրթության և հետազոտությունների ուղղությամբ՝ ավելի մոտենալով ակադեմիական շրջանակներին:

ERNA նախագծի ԵՄ համակարգող Բրիգիտա Բյոսսեն, կարևորելով միջոցառումը, նշեց. «Այն հետաքրքրասիրության, բացահայտումների և երևակայության մասին է: Հայաստանն առաջին անգամ է մասնակցում այս

կարևոր նախաձեռնությանը և միանում է եվրոպական շատ երկրների՝ կարևորելով գիտությունն ու հետազոտությունները: Այս տարին հատկապես կարևոր է, քանի որ 2026 թվականին նշվում է «Մարի Սկլոդսկայա-Կյուրիի գործողություններ» (MSCA) ծրագրի 30-ամյակը, որի շրջանակում իրականացվում է այս նախաձեռնությունը: Սա Եվրոպական միության առաջատար ծրագիր է: Այս 30 տարիների ընթացքում ծրագիրն աջակցել է ավելի քան 150 հազար հետազոտողների: Նորբեյյան մրցանակի 23 դափնեկիր մասնակցել է այս ծրագրին՝ որպես կրթաթոշակառու, ղեկավար կամ համակիր: Սա համաշխարհային գիտական համայնք է»:

«Եվրոպական հետազոտողների գիշեր Հայաստանում» գիտության փառատոնը կազմակերպվել է «ERNA - European Researchers' Night in Armenia» նախագծի շրջանակում, որը հաղթող է ծանաչվել Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից իրականացվող «MSCA & Citizens 2025» մրցույթում: Նախագծի գործընկերներն են ՀՀ ԿԳՄՍ Բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեն, «Գիտական և նորարարական գործընկերությանն աջակցման կենտրոն» հիմնադրամը, «Հայկենսատեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնը, «Ձեռնարկությունների ինկուբատոր» հիմնադրամը:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

ՀՀ ԳԱԱ-ում քննարկվեցին արհեստական բանականության հնարավորություններն ու մարտահրավերները գիտության, արդյունաբերության և կենսաբժշկության ոլորտներում

Ս/թ. սեպտեմբերի 29-ին ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայում տեղի ունեցավ «Արհեստական բանականությունը գիտության և արդյունաբերության մեջ. հնարավորություններ և մարտահրավերներ» թեմայով կլոր սեղանը:

Կլոր սեղանին մասնակցեցին Դուբնայի Միջուկային հետազոտությունների միացյալ ինստիտուտի տնօրեն, ՌԳԱ ակադեմիկոս Գրիգորի Տրուբնիկովը, Սկոլկովոյի գիտության և տեխնոլոգիաների ինստիտուտի նյութերի նախագծման լաբորատորիայի ղեկավար, Սբերբանկի համալսարանի գիտական ղեկավար, ՌԳԱ պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Արտեմ Օհանովը, ՌԳԱ Համակարգային ծրագրավորման ինստիտուտի տնօրեն, ՌԳԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Հարություն Ավետիսյանը, Ռուսաստանի Դաշնության նախագահի միջազգային մշակութային համագործակցության հարցերով հատուկ ներկայացուցիչ, պրոֆեսոր Միխայիլ Շվիդկոյը, Սկոլկովոյի գիտության և տեխնոլոգիաների ինստիտուտի ղեկավար, ՌԳԱ ակադեմիկոս Յուլիա Գորբունովան և ՌԴ-ից ժամանած այլ հյուրեր, ինչպես նաև ՀՀ ԳԱԱ փոխնախագահ Արամ Պապոյանը, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Յուրի Շուբոլովը, Ռուս-Հայկական համալսարանի ղեկավար, պրոֆեսոր Էդուարդ Սանդոյանը, Երևանի պետական համալսարանի ղեկավար, պրոֆեսոր Հովհան-

նես Հովհաննիսյանը:

Միջոցառման հյուրերին և մասնակիցներին ողջունեց ու առաջիկա աշխատանքներին հաջողություն մաղթեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Աշոտ Սաղյանը: Հիմնական զեկուցմամբ հանդես եկավ աշխարհահռչակ գիտնական, Դուբնայի Միջուկային հետազոտությունների միացյալ ինստիտուտի միջուկային ռեակցիաների լաբորատորիայի գիտական ղեկավար, ՌԳԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Յուրի Հովհաննիսյանը:

Կլոր սեղանի ժամանակ քննարկվեցին արհեստական բանականության ազդեցությունը գիտական հայտնագործությունների վրա, ինչպես նաև հիմնարար գիտության, արհեստական բանականության, գիտական հաշվարկների և արդյունաբերության հատման կետում առաջացող նոր հնարավորությունները:

Քննարկվեցին նաև մարդու և արհեստական բանականության փոխկապակցվածությունը, հաշվարկային և փորձարարական ենթակառուցվածքների դերը, գիտահետազոտական ինստիտուտների և արդյունաբերության միջև արհեստական բանականության տեխնոլոգիաների մշակման և կիրառման ոլորտում աճող համագործակցությունը: Առանձին ուշադրություն դարձվեց արհեստական բանականության վրա հիմնված նորարարությունների հնարավորություններին և մարտահրավերներին:

Իսկ սեպտեմբերի 30-ին ՀՀ ԳԱԱ-ում տեղի ունեցավ «Արհեստական բանականությունը կենսաբժշկության, դեղագործության և նյութագիտության մեջ. գենոմային տվյալներից մինչև նոր դեղամիջոցներ և նյութեր» կլոր սեղանը: Զեկուցումներով հանդես եկան Սկոլկովոյի գիտության և տեխնոլոգիաների ինստիտուտի նյութերի նախագծման լաբորատորիայի ղեկավար, Սբերբանկի համալսարանի գիտական ղեկավար, ՌԳԱ պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Արտեմ Օհանովը, ՌԳԱ Համակարգային ծրագրավորման ինստիտուտի

տնօրեն, ՌԳԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամ Հարություն Ավետիսյանը, Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտի կենսաբանական գործընթացների համակարգչային մոդելավորման լաբորատորիայի վարիչ Կարեն Նազարյանը և հակավիրուսային դեղամիջոցների հայտնաբերման լաբորատորիայի վարիչ Հովհաննիսյանը: Ֆիզիկատեխնիկական գիտությունների դոկտոր Սևակ Սարգսյանը և ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու Զավեն Նավոյանը: Կլոր սեղանը վարեցին ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ռուբեն Հարությունյանը և ՀՀ ԳԱԱ աստղագիտության անդամ Արտեմ Առաքելյանը:

Այս կլոր սեղանի ժամանակ քննարկվեցին կենսաբժշկության, գենոմիկայի, դեղագործության և նյութագիտության ոլորտներում արհեստական բանականության մեթոդների կիրառման և զարգացման ժամանակակից ուղղությունները, ներկայացվեցին հայկական գիտակրթական կազմակերպությունների և ռուսական գիտական կենտրոնների նախագծերը:

Գիտական այս միջոցառումները նվիրված էին Դուբնայի Միջուկային հետազոտությունների միացյալ ինստիտուտի հիմնադրման 70-ամյակին:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

«Վիլյամ Սարոյանը և արվեստը» 1-ին հայ-ամերիկյան գիտական կոնֆերանսը

Երևանում անցկացվող «Սարոյանական օրերի» շրջանակում սեպտեմբերի 10-ին Արվեստի ինստիտուտում տեղի ունեցավ «Վիլյամ Սարոյանը և արվեստը» 1-ին հայ-ամերիկյան գիտական կոնֆերանսը: Այն կազմակերպել էին Արվեստի ինստիտուտը և Սան Ֆրանցիսկոյում գործող Վիլյամ Սարոյան հիմնադրամը, որը 1966 թվականին ստեղծել է հենց ինքը՝ Վիլյամ Սարոյանը:

Այս միջոցառմամբ ազդարարվեց «Վիլյամ Սարոյանը և արվեստը» հայ-ամերիկյան գիտական կոնֆերանսների շարքի մեկնարկը՝ արվեստագիտական սարոյանագիտությունը ամեն տարի «Սարոյանական օրերի» շրջանակում մեկ քայլ առաջ մղելու ակնկալիքով:

Կոնֆերանսի բացման հանդիսավոր արարողության ընթացքում կնքվեց համագործակցության Հուշագիր, որի ստորագրմամբ de jure ամրագրվեց Արվեստի ինստիտուտի և Վիլյամ Սարոյան հիմնադրամի միջև de facto առկա արդյունավետ համագործակցությունը: Հուշագրում ձևակերպվեցին համագործակցության հիմնական ուղղությունները՝ **գիտահետազոտական նախագծերի իրականացում** (Վիլյամ Սարոյանի դրամատուրգիայի, արվեստի և գրական ժառանգության համատեղ գիտական ուսումնասիրությունների իրականացում, գիտական հոդվածների, մենագրությունների և գիտական ժողովածուների պատրաստում ու հրատարակում), **գիտական կոնֆերանսների և սեմինարների** կազմակերպում (Վիլյամ Սարոյանի կյանքին ու ստեղծագործությանը նվիրված նվիրված նախագծերի, սիմպոզիումների, վարպետության դասերի, հանրային դասախոսությունների և ստեղծագործական երեկոների հնարավոր համատեղ կազմակերպում), **երիտասարդ մասնագետների ներգրավում** (հնարավոր աջակցություն և խթանում երիտասարդ արվեստաբանների, երաժշտագետների ու թատերագետների մասնակցությանը սարոյանագիտությանը վերաբերող համատեղ ծրագրերին) և այլն:

Կոնֆերանսն իր շուրջը համախմբեց սարոյանագետների ու սարոյանասերների վաստակաշատ գիտնականների ու երիտասարդ հետազոտողների Հայաստանից, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների տարբեր քաղաքներից (Նյու Յորք, Սան Ֆրանցիսկո և Ֆրեզնո) ու Ֆրանսիայից:

Առավոտյան նիստում զեկուցումներով հանդես եկան Վիլյամ Սարոյան հիմնադրամի նախագահ Արթուր Սերգյանը (ԱՄՆ, Սան Ֆրանցիսկո, «Վիլյամ Սարոյանի» «Ամեն ինչ ընտիրից ընտիր է մորից» պատմվածքների ժողովածուն»), Արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի առաջատար գիտաշխատող, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Լիլիթ Երնջալյանը («Վիլյամ Սարոյանի արվեստագիտական նախասիրությունները. երաժշտություն և կերպարվեստ»), Հայաստանի ազգային գրադարանի տնօրեն, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Աննա Չուլյանը («Վիլյամ Սարոյանի գրական ժառանգությունը հայերեն թարգմանությունների և հայկական հրատարակությունների համատեքստում»), Արվեստի ինստիտուտի երաժշտության բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Մարիաննա Տիգրանյանը («Վիլյամ Սարոյան և Առնո Բաբա-

ջանյան. «Իմ սիրտը լեռներում է»...»), Ֆրեզնոյի Հայկական թանգարանի հիմնադիր անդամ, Armenian Technology Group (ԱՄՆ) գործադիր տնօրեն Վարուժան Տեր-Սիմոնյանը (ԱՄՆ, Ֆրեզնո, «SAROYAN: His Heart in the Highlands» պատկերազարդ ալբոմը՝ հիմնված Պողոս Պողոսյանի լուսանկարների վրա»), Եշիվա համալսարանի պրոֆեսոր, երաժշտագիտության դոկտոր Նունե Մելիքյանը (ԱՄՆ, Նյու Յորք, «Վիլյամ Սարոյան և Առնո Բաբաջանյան. երկու լեզունների ընկերությունը») և Հայաստանի կինոռեժիսորների և պրոդյուսերների գիլդիայի նախագահ Արտյոմ Բադախանյանը («Իմերսիվ փորձառություն. Վիլյամ Սարոյան»):

Այնուհետև կայացավ Սարոյանի՝ 2025 թվականին Սանկտ Պետերբուրգում ռուսերեն թարգմանությամբ լույս տեսած «Բո կյանքի տարիները» («Годы Вашей жизни») գրքի շնորհանդեսը: Գիրքը ներկայացրեց թարգմանիչը՝ Արամ Օհանյանը:

Երեկոյան նիստի (*համանախագահներ Լիլիթ Երնջալյան, Արարատ Աղասյան*) ծրագրում ընդգրկված էին արվեստագիտության թեկնածու Շուշանիկ Ջոհրաբյանի (Ֆրանսիա, Փարիզ, «Վիլյամ Սարոյանի գրական և մշակութային ներկայությունը Փարիզի «Յառաջ» թերթի «Միտք եւ արուեստ» հավելվածում (1976–2009)»), Արվեստի ինստիտուտի գիտքարտուղար, կերպարվեստի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Մարգարիտա Քանալյանի («Վիլյամ Սարոյան և Վարազ (Վարագրատ Սամուելյան). հարատև բարեկամություն»), ԵՊՀ դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու Հռիփսիմե Վարդանյանի («Վիլյամ Սարոյանի ստեղծագործությանը և արվեստի

վեստը՝ որպես գրական ստեղծագործության զուգահեռ լեզու»), Արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Գայանե Պողոսյանի («Բառի և պատկերի միջև. Վիլյամ Սարոյանի գրաֆիկական արվեստը»), Արվեստի ինստիտուտի ճարտարապետության բաժնի կրտսեր գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Ռուզաննա Միքայելյանի («Վիլյամ Սարոյանի կերպարը Հայաստանի մոնումենտալ քանդակագործության մեջ»), Արվեստի ինստիտուտի թատրոնի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Արսեն Համբարձումովի («Գրական ստեղծագործության կինեմատոգրաֆիկ լինելու մասին (Վիլյամ Սարոյանի պատմվածքների հիման վրա)»), Արվեստի ինստիտուտի թատրոնի բաժնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու, դոցենտ Անուշ Ասիլբեկյանի («Վիլյամ Սարոյանը՝ Հենրիկ Մալյանի մեկնաբանությամբ (Խաղողի այգին)», «Իմ ամուլը Արամ է») և տողերի հեղինակի («Վիլյամ Սարոյանը ՀԱՅԳ գիտությունների ակադեմիայի արվեստի ինստիտուտի դիրեկտոր ակադեմիկոս Ռուբեն Ջալալյանի (1909-1994) հուշերում») զեկուցումները:

«Վիլյամ Սարոյանը և արվեստը» 1-ին հայ-ամերիկյան գիտական կոնֆերանսը Երևանում «Սարոյանական օրերի» շրջանակում կազմակերպված բազմաթիվ միջոցառումների շարքում բացառիկ էր իր գիտական ուղղվածությամբ և նշանակությամբ: Կոնֆերանսի արդյունքները կարևոր համգործակցական արվեստագիտական սարոյանագիտության ասպարեզում:

Արվեստի ինստիտուտը նախատեսում է առաջիկայում հրատարակել «Վիլյամ Սարոյանը և արվեստը» 1-ին հայ-ամերիկյան գիտական կոնֆերանսի զեկուցումների ժողովածուն:

աննա սասրճսս

Այս տարի լրանում է ԽՍՀՄ ժողովրդական նկարիչ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գրիգոր Խանջյանի ծննդյան 100-ամյա հոբելյանը: Նրա ստեղծագործական ժառանգությունը ներառում է հաստոցային և մոնումենտալ գեղանկարչություն, գծանկար, տպագիր գրաֆիկա, գորգանկարներ (գորելեններ), գրքի ձևավորում և նկարազարդում, դեկորատիվ-կիրառական արվեստ, ինչպես նաև գրավոր ելույթներ ու հոդվածներ կերպարվեստի տարբեր հարցերի վերաբերյալ: Իր ծրագրային աշխատանքներում լայնորեն ամրադառնալով հայոց պատմության, մշակույթի, հոգևոր ինքնության հիմնախնդիրներին՝ նա ուրույն և հաստատուն տեղ զբաղեցրեց XX դարի հայ արվեստի հարուստ համապատկերում:

Վրձնի ակադեմիկոսը. Գրիգոր Խանջյան

Գրիգոր Սեպուհի Խանջյանը ծնվել է 1926 թվականի նոյեմբերի 29-ին Երևանում: 1945-ին ավարտել է Փանոս Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստական ուսումնարանը, այնուհետև ընդունվել է Երևանի պետական գեղարվեստաթատերական ինստիտուտ՝ աշակերտելով Արա Բեքարյանին և Էդուարդ Իսաբեկյանին: Ուսումն ավարտելու տարում՝ 1951-ին, Խանջյանը մուտք է գործում ստեղծագործական ասպարեզ, իսկ երկու տարի անց անդամագրվում Հայաստանի նկարիչների միությանը և ընտրվում վերջինիս ղեկավար մարմնի կազմում:

Խանջյանի մասնագիտական գործունեությունը սկզբից եղել է մի քանի ուղղություններով: Նրա վաղ շրջանի թեմատիկ կտավները, բնապատկերները, դիմանկարներն ու նատյուրմորտներն աչքի են ընկնում մոնումենտալությամբ, կոմպոզիցիոն վարպետությամբ, ամուր գծանկարով և գույների ներդաշնակությամբ: Այդպիսիք են գյուղական կյանքին և աշխատանքային առօրյային նվիրված նրա «Սևանի ձկնորսները» (1956), «Երևանի կառուցողները» (1960), «Աթմալ» (1962), «Գարունը» (1962), «Արևածաղիկներ» (1970), «Հացը լեռներում» (1972) և այլ գունանկարները:

Առանձին խումբ են կազմում Խանջյանի գրաֆիկական շարքերը՝ կատարված արտասահմանյան շրջագայությունների ժամանակ («Իտալական տպավորություններ», 1965-1966, «Իսպանիա», 1970, «Հիշողություններ Մեքսիկայից», 1976 ևն): Դրանց բնորոշ են լույսի ու ստվերի դիմամիկ հակադրությունը, գունային շշուտի և ուրվագծի արտահայտչականությունը:

Մեծ է Խանջյանի ավանդը հայկական գրքարվեստի բնագավառում: Նկարիչը պատկերազարդել է Հովհաննես Թումանյանի «Լուսեցի Սաքուն» (1956), Պարույր Սևակի «Անլույս զանգակատունը» (1963–1965), Գևորգ Էմինի «Բալլադ ձկնորսի մասին» (1970) և «Սասունցիների պարը» (1975) պոեմները, Խաչատուր Աբովյանի «Վերջ Հայաստանի» (1958) վեպը: 1969 թվականին «Անլույս զանգակատունը» պոեմի նկարազարդման համար Խանջյանին շնորհվել է ԽՍՀՄ պետական մրցանակ: Իր հոդվածներում և գրավոր ելույթներում արվեստագետը բազմիցս ամրադառնում է գրքարվեստի խնդիրներին՝ հանդես գալով նաև որպես այդ ոլորտի տեսաբան:

Խանջյանի ստեղծագործության կարևորագույն էջերից են կաթոդիկոս Վազգեն Ա-ի պատվերով կատարված «Իջման տեսիլքը» (1977), «Հայոց այբուբենը» (1981), «Վարդանանքը» (1983) և «Վերածնված Հայաստանը» (1994) մեծամասշտաբ, բազմաֆիգուր գորգանկարները, որոնցում ներկայացված են ազգային հոգևոր պատմության առավել նշանակալից, առանցքային դրվագները:

Այդ աշխատանքներից հատկապես տպավորիչ է «Վարդանանք» հորինվածքը, որի մեծադիր նախանկարը սովորաբար լրա առաջին անգամ ցուցադրվեց 1981 թվականի ամռանը Հայաստանի նկարիչների տանը: Դիմամիկ և մարդաշատ տեսարանը ենթարկված է կոմպոզիցիոն պարզ տրամաբանության: Կենտրոնում ձեռքերը վեր պարզած սպարապետ Վարդան Մամիկոնյանի հաղթական

կերպարն է, որին շրջապատում է սրբազան մարտի ելած հայորդիների հոծ բազմությունը: Կոմիտաս Վարդապետ ու Դանիել Վարուժան, զորավար Անդրանիկ ու Եղիշե Չարենց, Պարույր Սևակ ու Վիլյամ Սարոյան՝ ահա միայն մի քանիսն այն նվիրյալներից, որոնց կամքով և արյամբ մշտապես մղվում է հոգևոր հաղթանակը: Հայոց պատմության, մշակույթի, հոգևոր ժառանգության պահպանման գաղափարները խորհրդանշական արտացոլում են ստացել նաև նկարաշարի մյուս օրինակներում:

Ազգային պատկերավոր ավանդույթների յուրատեսակ շարունակությունն են Խանջյանի դեկորատիվ-կիրառական աշխատանքները, որոնք նա կատարել է ինչպես հոգևոր և աշխարհիկ հաստատությունների պատվերով, այնպես էլ իր նախաձեռնությամբ՝ մորույի իմաստավորելով ժողովրդական արվեստի ոճական ըմբռումները: Նկարիչը հեղինակել է Ս. Հռիփսիմե տաճարի վանատան ընդունելության սրահի և Փիթսբուրգի համալսարանի հայկական ընթերցասրահի կահավորանքի, Դետրոյթի Ալեք Մանուկյանի թանգարանի գեղազարդ դռների, Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի և ուր վեհարանի աթոռների, կենցաղային բազմաթիվ այլ առարկաների նախագծումն ու ձևավորումը:

Գրիգոր Խանջյանը տարիներ շարունակ համագործակցել է Մայր Աթոռի հետ՝ մասնակցելով վաճառքի և եկեղեցիների վերականգնման նախագծերի քննարկմանն ու իրականացմանը, ամենամեծը կատարել է Մայր տաճարի մոտոգման և հարդարման, նաև Ալեք և Մարի Մանուկյան զանգատան կահավորման և համադրման աշխատանքները, գրաֆիկական ձևավորումներ կատարել «Էջմիածին» ամսագրի, «Էջմիածնի զանգներ», «Արարատ», «Եկայք» շինեսցույթ» և այլ հրատարակությունների համար: Խանջյանի վրձինն են պատկանում Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի ավագ խորանում գտնվող Տիրամոր պատկերը, համանման աշխատանքներ Նյու Յորքի Ս. Վարդան եկեղեցում, Ստամբուլի Հայոց պատրիարքարանում և այլուր:

Խանջյանի ժանրակաշիռ ներդրումը հայ արվեստի և մշակույթի մեջ արժանացել է բարձր գնահատանքի: 1963 թ. նա արժանացել է ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, 1967-ին՝ ՀԽՍՀ, իսկ 1983-ին՝ ԽՍՀՄ ժողովրդական նկարիչ կոչումների, 1973-ին ընտրվել է ԽՍՀՄ Գեղարվեստի ակադեմիայի իսկական անդամ, 1991 թ.՝ Ռուսաստանի գեղարվեստի ակադեմիայի պատվավոր անդամ: Գ. Խանջյանը 1982 թ. ընտրվել է ՀԽՍՀ ԳԱ թղթակից անդամ, իսկ 1990-ին՝ ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս (արվեստաբանության գծով):

Տաղանդավոր նկարիչը արժանացել է ԽՍՀՄ և ՀՀ պետական մրցանակների, պարգևատրվել է Աշխատանքային կարմիր դրոշի, «Պատվո ճշման» և այլ շքանշաններով, ընտրվել է ՀԽՍՀ 6-րդ գումարման Գերագույն խորհրդի պատգամավոր: 1975 թ. նրան շնորհվել է Երևանի պատվավոր քաղաքացու կոչում:

2000 թվականի ապրիլի 19-ին Երևանում Գրիգոր Խանջյանը կնքել է մահկանացուն՝ թողնելով ընդգրկում և արժեքավոր ստեղծագործական ժառանգություն, որն ազգային արժեքներին անմասնորոշ ճակատագրի վրա օրինակ է:

Արթուր ԱՎԱԳՅԱՆ
Արվեստագիտության թեկնածու

20 տարի անց ԱԲ-ի պարզացման հետևանքները կարգավորելը կարող է արդեն չափազանց ուշ լինել. Տարոն Աճեմոյու

Տնտեսագիտության ոլորտի Նոբելյան մրցանակակիր Տարոն Աճեմոյուն մախագուշացրել է, որ արհեստական բանականության զարգացման ներկայիս ուղին կարող է խորացնել տնտեսական անհավասարությունը և սպառնալիք ստեղծել լիբերալ ժողովրդավարության համար:

BBC-ի Համաշխարհային ծառայության The Interview ծրագրին տված հարցազրույցում նա հայտարարել է, որ հասարակությունը գրեթե չի մասնակցում որոշելուն, թե ինչպես է ԱԲ-ն փոխելու տնտեսությունն ու առօրյա կյանքը:

Ըստ Աճեմոյունի՝ լիբերալ ժողովրդավարության ճգնաժամը կապված է ոչ միայն քաղաքական սխալների, այլև վերջին կես դարի ընթացքում տնտեսության և տեխնոլոգիաների խորթային փոփոխությունների հետ: Նա նշել է, որ նախկինում մոտ տեխնոլոգիաների ներդրումն ու մոտ շուկաների յուրացումը հաճախ ուղեկցվում էին աշխատատեղերի ստեղծմամբ և աշխատավարձերի աճով: Այսօր, սակայն, ավտոմատացումն ավելի ու ավելի հաճախ կրճատում է աշխատանքի պահանջարկը, հատկապես բանվորների և ստորին ու միջին խավի մերկայացուցիչների հատվածում:

Աճեմոյուն ԱԲ-ի զարգացման ներ-

կայիս մոդելը բնութագրել է որպես «ծայրահեղ ուղղաձիգ և ոչ ժողովրդավարական»: Ըստ նրա՝ տեխնոլոգիական ընկերությունները պնդում են, թե արհեստական բանականությունը բոլորին ավելի հարուստ և ապահովված կդարձնի, սակայն այդ ենթադրությունը կասկածելի է:

Տնտեսագետն ընդգծել է, որ ԱԲ-ի հակառակորդ չէ և տեխնոլոգիայի մեջ տեսնում է հսկայական ներուժ: Սակայն, նրա կարծիքով, դրա զարգացման հետևանքները կախված են նրանից, թե ինչ նպատակներով և ինչ կերպ է այն ստեղծվում: Ըստ նրա՝ տեխնոլոգիական առաջընթացն ինքնին չի երաշխավորում բնակչության մեծամասնության բարեկեցության աճը:

Աճեմոյուն նաև հղում է արել ԱՄՆ-ում ռոբոտների կիրառման վերաբերյալ իր հետազոտություններին: Ըստ նրա՝ այն տարածաշրջաններում, որտեղ ռոբոտացումը տեղի էր ունենում ամենաարագ տեմպերով, նվազում էին զբաղվածությունն ու եկամուտները, իսկ անհավասարությունն աճում էր: Գերմանիայում և Ճապոնիայում, նշել է տնտեսագետը, տեխնոլոգիաները կիրառվել են այլ կերպ. աշխատողներին վերապատրաստել են, ինչի շնորհիվ տեխնոլոգիական զարգացման արդյունքներն ավելի լայն են բաշխվել:

Նա նախագուշացրել է, որ սոցիալական ցանցերի կարգավորման մեջ թույլ տրված սխալները չի կարելի կրկնել ԱԲ-ի դեպքում: Աճեմոյուն շեշտել է, որ եթե նախ թույլ տրվի տեխնոլոգիական հսկաներին անվերահսկելիորեն զարգացնել մոտ համակարգերը, իսկ հետո փորձեն վերացնել հետևանքները, ապա 20 տարի անց միջամտելն արդեն կարող է չափազանց ուշ լինել:

Տնտեսագետը համոզել է եկել այսպես կոչված «աշխատողակենտրոն ԱԲ»-ի զարգացման օգտին: Այսինքն՝ այդ մոդելը պետք է ոչ թե փոխարինի աշխատակիցներին, այլ բարձրացնի նրանց արտադրողականությունը, օգնի մոտ առաջադրանքներ յուրացնելուն և մասնագիտական հմտությունները զարգացնելուն:

Աճեմոյուն կարծում է, որ մոտ հեռանկարում հատկապես խոցելի կարող են լինել սպասարկման ոլորտի աշխատակիցները: Նրա գնահատմամբ ԱՄՆ-ում շուրջ 3,5 միլիոն մարդ աշխատում է հաճախորդների աջակցության ծառայություններում: ԱԲ-ի հնարավորությունների հետագա ընդլայնումը կարող է վտանգի տակ դնել այդ աշխատատեղերը, իսկ աշխատանքը կորցրած մարդիկ ստիպված լինեն անցնել ավելի ցածր վարձատրվող աշխատանքի: Իսկ դա, իր

հերթին, կարող է բարդացնել երիտասարդների մասնագիտական առաջընթացի մեկնարկը:

Աճեմոյունի կարծիքով աշխատատեղերի զանգվածային կորուստը կունենա ոչ միայն տնտեսական, այլև քաղաքական հետևանքներ: Նա նախագուշացրել է, որ չափազանց խոր սոցիալական պառակտումը կարող է խաթարել լիբերալ ժողովրդավարության բուն հիմքը:

«Եթե դուք ստեղծեք երկդասակարգ հասարակություն, որը բաղկացած կլինի արհեստական բանականության տերերից, նրանց սպասարկող ծառայողների փոքր խմբից և բոլոր մնացածներից, դա անհամատեղելի է ժողովրդավարության հետ», - հայտարարել է տնտեսագետը:

news.am, 09.09.2026

Ամերիկյան ակադեմիական փորձը. ԳԿՄԿ-ում հյուրընկալվել էր պրոֆեսոր Արմինե Շահոյանը

Վերջերս ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնը (ԳԿՄԿ) ԱՄՆ Ֆուլբրայթ ծրագրի շրջանակներում հյուրընկալել էր ամերիկահայ տնտեսագետ, ԱՄՆ Սուրբ Խաչ համալսարանի Բիզնես վարչարարության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Արմինե Շահոյանին:

Նա գիտական զեկույցով մասնակցեց ԳԿՄԿ ամենամյա միջազգային գիտաժողովին, իր մասնագիտական և ակադեմիական փորձը փոխանցեց ԳԿՄԿ-ում կազմա-

ԳԿՄԿ-ում կայացած ամփոփիչ միջոցառման ժամանակ մասնակիցները ստացան հավաստագրեր:

Բարձր գնահատելով պրոֆեսոր Շահոյանի ԳԿՄԿ-ում կատարած մասնագիտական աշխատանքը և իր փորձը փոխանցելու ցանկությունը՝ ԳԿՄԿ տնօրեն, տ.գ.թ. Արմեն Սարգսյանը հյուրին հանձնեց շնորհակալագիր՝ իր խոսքում մասնավորապես նշելով. «Կարևորում են այն փորձն ու գիտելիքները, որ այս մեկ ամսվա ընթացքում

Հայաստանում առաջին անգամ անցկացվեց «Երաժշտության և պարի ավանդույթների միջազգային խորհուրդ» միջազգային կազմակերպության (International Council for Traditions of Music and Dance /ICTMD) «Երաժշտություն և փոքրամասնություններ» ուսումնասիրությունների խմբի միջազգային սիմպոզիումը:

ICTMD-ն էթնոերաժշտագիտության ոլորտի առաջատար միջազգային կազմակերպություն է, որի կենտրոնակայանը գտնվում է ԱՄՆ-ում, և որի գործունեությունն ընդգրկում է աշխարհի ավելի քան 120 երկիր:

ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան սեպտեմբերի 7-ին հյուրընկալեց «Երաժշտություն և փոքրամասնություններ» ուսումնասիրությունների խմբի 13-րդ միջազգային սիմպոզիումը, որի աշխատանքները շարունակվեցին Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում մինչև սեպտեմբերի 12-ը:

ՀՀ ԳԱԱ-ն հյուրընկալեց ICTMD-ի «Երաժշտություն և փոքրամասնություններ» ուսումնասիրությունների խմբի 13-րդ միջազգային սիմպոզիումը

Սիմպոզիումի նպատակն էր գիտությունը ծառայեցնել մարդասիրությանն ու ազգային շահերին՝ երաժշտության միջոցով բարձրացնելով մարդու իրավունքների, մշակութային ինքնության պաշտպանության և պատմական արդարության հարցերը: Քննարկվեցին էթնիկ, մշակութային ու լեզվական փոքրամասնությունների երաժշտական ավանդույթների պահպանման հարցեր:

Սիմպոզիումի աշխատանքներին մասնակցեցին շուրջ 90 վաստակաշատ գիտնական և երիտասարդ հետազոտող աշխարհի 33 երկրից, այդ թվում՝ ԱՄՆ-ից, Ավստրալիայից, Ավստրիայից, Գերմանիայից, Թուրքիայից, Իտալիայից, Իրանից, Կանադայից, Հնդկաստանից, Հունաստանից, Ճապոնիայից, Մեծ Բրիտանիայից, Չինաստանից և այլ երկրներից՝ ներկայացնելով շուրջ 65 հեղինակավոր համալսարան ու գիտական հաստատություն:

Սիմպոզիումի կազմակերպիչներն էին ICTMD-ը, ՀՀ ԳԱԱ-ն և Արվեստի ինստիտուտը՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի և «Կայք» մշակութային հանգույց» ՀՀ-ի հետ համագործակցությամբ: Սիմպոզիումը կազմակերպվել էր ՀՀ ԿԳՄՍՆ բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի աջակցությամբ:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

Մեր պատմության մեջ դատարկ էջ չկա. Մատենադարանի տնօրենը Հաջինի հայտարարության մասին

Գանձասարուն դիվանագետներին ի՞նչ դատարկ էջեր էր ցուցադրում Հաջինը. այս հարցին գիտական փաստերով են արծազանքում Մատենադարանից: Գանձասարը՝ հայության հոգևոր-մշակութային, գրչության կենտրոնը, կառուցվել է 1216-38 թթ.: Ղարաբաղից մեզ են հասել միջնադարյան մոտ 450 ձեռագրեր: Գանձասարի պատմությանը վերաբերող բացառիկ պատմագիտական նշանակության փաստաթղթերը հիմնականում պահվում են Մատենադարանում, վանական համալիրում ներկայացված են եղել բացառապես կրկնօրինակները:

Մասնագետները մանրամասնում են. 1232 թվականի ձեռագիրը 14-րդ դարի սկզբին տեղափոխվել է Ղարաբաղ, և՛ Գանձասարում ցուցադրվողը, և՛ Հաջինի ձեռքում հայտնվածը նկարագրողված Թարգմանչաց ավետարանի մի էջի մանրանկարի կրկնօրինակներն էին: Մատենադարանի տնօրեն Ա. Խզմալյանը Բաքվում հավատարմագրված դիվանագետներին կոչ է անում այցելել Երևան և հավելում, որ Մատենադարանում պահպանվող հայկական գրավոր ժառանգության համաշխարհային նշանակությունը ծանաչել է ամբողջ աշխարհը:

lurer.am, 14.09.2026

կերպված միջոցառումներում՝ բաց դասախոսության, վարպետության դասի և աշխատաժողովների ձևաչափերով: Դրանք նվիրված էին միջազգային տնտեսական կառույցներին, անդրագոգիկայի՝ մեծահասակների կրթության ամերիկյան փորձին, հեռավար և հիբրիդային դասավանդմանը, արհեստական բանականության ակադեմիական հնարավորություններին:

Պրոֆեսոր Շահոյանի հանդիպումները, որոնց մասնակցեցին ոչ միայն ԳԿՄԿ մագիստրանտներն ու աշխատակիցները, այլև ԳԿՄԿ շրջանավարտներն ու արտաքին շահակիցները, անցան մասնակիցների ակտիվ ներգրավվածության և ակադեմիական փորձի կառուցողական փոխանակման մթնոլորտում՝ մասնակիցների շրջանում ձևավորելով ընդգծված գոհունակություն:

պրոֆեսոր Շահոյանը մեծ նվիրումով փոխանցեց մասնակիցներին: Հուսով են, որ այն հետագայում օգտակար կլինի իրենց գործունեության մեջ, իսկ մենք տիկին Շահոյանի հետ համագործակցելու առիթներ դեռ կունենանք»:

Պրոֆեսոր Շահոյանը շնորհակալություն հայտնեց իր հյուրընկալությունը ԳԿՄԿ-ում բարձր մակարդակով կազմակերպելու համար: Նա պատրաստակամություն հայտնեց՝ ԳԿՄԿ-ի հետ համագործակցությունը շարունակական դարձնելու:

Ամփոփիչ միջոցառմանը հաջորդեց աշխատանքային քննարկում՝ ակադեմիական ոլորտում հետագա համագործակցության ուղղությունները նախագծելու համար:

ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ հանրային կապերի և կարիերայի բաժին

Հայ ականավոր ինժեներ-կոնստրուկտորների շարքում արժանի տեղ է զբաղեցնում աշխարհում առաջին լուսնագնացներ և մարսագնացներ ստեղծող, տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Լենինյան մրցանակի դափնեկիր Ալեքսանդր Լևոնի Քեմուրջյանը: Նա խորհրդային մոլորակագնացության ճարտարագիտական դպրոցի և տեխնոլոգիական նոր ուղղության՝ տիեզերական տրանսպորտի ճարտարագիտության հիմնադիրն է:

Ալեքսանդր Քեմուրջյանը ծնվել է 1921 թ. հոկտեմբերի 4-ին Ռուսաստանի Վլադիկավկազ քաղաքում: 1941 թ. ընդունվել է Մոսկվայի Ն. Բաումանի անվան պետական տեխնիկական համալսարան: 1942 թ. նա կամավոր մեկնում է ռազմաճակատ և հետոսական մարտական ուղի է անցնում

Լուսնագնացի կնքահայրը. Ալեքսանդր Քեմուրջյան

Կուրսկի աղեղից մինչև Պոմերանիա:

Պատերազմի ավարտից հետո՝ 1951 թ., գերազանցության դիպլոմով ավարտում է համալսարանը և աշխատանքի անցնում Լենինգրադի տրանսպորտային մեքենաշինության գիտահետազոտական ինստիտուտում: Ալեքսանդր Քեմուրջյանը 1969-1991 թթ. եղել է այդ ինստիտուտի փոխտնօրենը և գլխավոր կոնստրուկտորը, իսկ 1991 թ. նշանակվել է ինստիտուտի գլխավոր խորհրդական:

Տաղանդավոր ինժեների գիտական աշխատանքները վերաբերում են շարժիչների հովացման բարձրջերմաստիճանային համակարգերին, «Լուսնագնաց» կայանների ինքնագնաց շասիների, մասնագիտացված ռոբոտների, Մարսի և նրա արբանյակ Ֆոբոսի մակերևույթի, Վեներայի ֆիզիկական հատկությունների ուսումնասիրման շարժական սարքերի ստեղծման հարցերին:

1963-1973 թթ. Քեմուրջյանի ղեկավարած ճարտարագետների խումբն աշխատել է լուսնագնացների և փոքր մարսագնացների ավտոմատ կառավարվող շասիների նախագծման և ստեղծման ուղղություններով: Արդյունքում տաղանդավոր ճարտարագետի ղեկավարած խումբը ստեղծում է աշխարհում առաջին տիեզերական նշանակության ռոբոտ-տրանսպորտ լուսնագնացները և մարսագնացները: Տիեզերական այս նոր տեխնիկայի շնորհիվ հնարավոր է դառնում ստանալ տվյալներ Լուսնի և Վեներա մոլորակի

գրունտների վերաբերյալ:

1970-1973 թթ. Քեմուրջյանի ղեկավարած 150 ճարտարագետներից բաղկացած գիտական խումբը նախագծում և ստեղծում է «Лунаход 1» և «Лунаход 2» լուսնագնացները: 1970 թ. նոյեմբերի 17-ին առաջին լուսնագնացը վայրէջք է կատարել Լուսնի մակերևույթին: Այն ճանապարհորդել է Լուսնի վրա մոտավորապես 10 ամիս՝ անցնելով 11 կմ ճանապարհ, միաժամանակ դեպի Երկրի կայաններ ուղարկելով շուրջ 20 000 լուսնակարմեր, 200 համայնապատկերներ, ինչպես նաև կատարել է լուսնային մակերևույթի շուրջ 500 փորձարկումներ:

1986 թ. մայիսին Չեռնոբիլի ատոմակայանի միջուկային աղետի ժամանակ Քեմուրջյանն անձամբ ներգրավված է եղել փրկարարական աշխատանքներում: Ամենակարճ ժամանակում հանձարեղ ինժեների ղեկավարությամբ նախագծվել և արտադրվել են «STR-1» ռոբոտները, որոնք բարձր ճառագայթման պայմաններում աղետի գոտուց հեռացրել են մոտավորապես 90 տոննա ռադիոակտիվ թափոններ, ինչը բացառել է այդ աշխատանքներում հարյուրավոր փրկարար զինծառայողների մասնակցությունը: Այդ աշխատանքները համակարգել է անձամբ Ալեքսանդր Քեմուրջյանը, ով իր մարդասիրական առաքելությունն իրականացնելիս ստացել է ռադիոակտիվ ճառագայթման բարձր չափաբաժին, ապա բուժվել Մոսկվայի օնկոլոգիական հոսպիտալում:

Վաստակաշատ գիտնականը հեղինակել է ավելի քան 200 գիտական հրապարակում և արտոնագրել 50 գյուտ: Երկար տարիներ Ալեքսանդր Քեմուրջյանի գործունեության վերաբերյալ փաստաթղթերը գաղտնի են պահվել, իսկ նրա աշխատությունները հրապարակվել են Ալեքսանդրով, Լեոնովիչ, Ուզլև Կեղծանուններով:

1997 թ. Միջազգային աստղագիտական կոմիտեն N 5933 աստերոիդն անվանակոչել է Քեմուրջյանի անունով: 1998 թ. «Melrose Books» հրատարակչական ընկերությունը նրա անունը ներառել է «20-րդ դարի ականավոր մարդիկ» բրիտանական գրքում: 2010 թ. Ռուսաստանի տիեզերական ֆեդերացիան սահմանել է «Քեմուրջյան» անվանական մեդալ, որը շնորհվում է տիեզերագնացության ոլորտում գիտական հայտնագործությունների համար:

Ա. Քեմուրջյանը Ռուսաստանի տիեզերագնացության ակադեմիայի, ԱՄՆ-ի Մոլորակային ընկերության, Եվրոպական երկրաֆիզիկական ընկերության (Գերմանիա) անդամ էր: Հայրենամվեր գործունեության համար 1973 թ. նա արժանացել է ԽՍՀՄ պետական բարձրագույն՝ Լենինյան մրցանակի, պարգևատրվել է Լենինի, Կարմիր աստղի, Հայրենական պատերազմի, «Պատվո մշան» շքանշաններով և այլ պարգևներով:

Ալեքսանդր Քեմուրջյանը վախճանվել է 2003 թ. և հուղարկավորվել Սանկտ Պետերբուրգի հայկական գերեզմանատանը:

Խմբագրություն

«Երեք հրացանակիրների», «Կոմս Սոմտե Քրիստոփի» և բազմաթիվ այլ վեպերի հեղինակ, ֆրանսիացի համաշխարհային մեծության դասական գրող Ալեքսանդր Դյուման, պարզվում է, եղել է Կովկասում և բավական ջերմ շփումներ է ունեցել տեղի հայության հետ: Սա զարմանալիորեն քիչ շոշափվող թեմա է մեզ մոտ, մինչդեռ Ադրբեջանում, օրինակ, փորձում են «պատմություն կերտել» ու Դյումայի տպավորությունները ներկայացնել «ադրբեջանցիների» մասին՝ պետական ֆինանսավորմամբ, առանձին գրքեր հրատարակելով այդ մասին: Իսկ ի՞նչ է եղել իրականում:

1858-59 թթ. Դյուման ճամփորդել է Ռուսաստանի տարածքով և եղել է Կովկասում: Հետագայում արդեն, երբ ներկայացրել է իր ճամփորդությունների տպավորություններն ու հուշերը, եվրո-

Ալեքսանդր Դյուման, Կովկասը և հայերը

պացի ընթերցողը Դյումայի միջոցով ծանոթացել է նաև տեղի հայությանը: Կովկաս այցելության ժամանակ Դյուման արդեն գրականության ոլորտի հանրահայտ դեմք էր: Նրա վեպերը թարգմանվում էին, իսկ հեղինակը ձգտում էր, որքան հնարավոր է, շատ երկրներում լինել, շատ ժողովուրդների հետ շփվել: Ռուսաստանում ճամփորդության ժամանակ նա լինում է նաև Կովկասում՝ ցանկանալով տեսնել այն տարածաշրջանը, որը եվրոպացիների մոտ ռոմանտիկ էկզոտիկայի հետ էր համեմատվում:

Մի քանի ամսում Դյուման այցելում է Կովկասի բազմաթիվ քաղաքներ, ծանոթանում տեղի կենցաղին և սովորույթներին, հաղորդակցվում ժողովուրդների ավանդույթներին ու մշակույթներին: Փարիզ վերադառնալուց հետո՝ 1859 թվականին, նա հրատարակում է «Կովկաս» եռահատոր աշխատությունը: Այն ոչ թե չոր ճամփորդական օրագրություն էր, այլ կենդանի գեղարվեստական շարադրանք, որում համադրվում են պատմական փաստերն ու գրական վառ պատկերները:

Դյուման հայերի հանդեպ ուներ առանձնահատուկ վերաբերմունք և հարգանք: Դա պայմանավորված էր ոչ միայն հայկական հնագույն քաղաքակրթության հանդեպ հետաքրքրությամբ, այլև այն կարևոր նշանակությամբ, որ հայերն ունեին Հարավային Կովկասի հանրային ու տնտեսական կյանքում: Իր գրառումներում ֆրանսիացի մեծանուն գրողը հաճախակի է անդրադառնում հայերի աշխատասիրությանը, ձեռներեցությանը, կրթածությանը, ընտանեկան արժեքների հանդեպ խոր հարգանքին:

Նրան հատկապես տպավորել է այն, որ հայերը կարողանում էին հիմնալիորեն համադրել ազգային ավանդույթների հանդեպ հավատարմությունն ու աշխարհի համընդհանր բաց վերաբերմունքը: 19-րդ դարի կեսերի եվրոպացի ընթերցողների համար այդ ամենն ուներ կարևոր նշանակություն: Դյուման փորձում էր բացատրել եվրոպացի ընթերցողներին, թե որքան խորն ու տարողունակ է հայկական մշակույթը՝ համադրելով պատմական վավերագրությունն ու գեղարվեստական խոսքը:

Նարեկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
«Հրապարակ օրաթերթ», 08.08.2026

Հայ գիտնականները Հայաստանում 4-րդ սերնդի նախատիպային ատոմակայան կառուցելու նախագիծ են ներկայացրել

Հայկական «Էկոատոմ» ընկերությունը գիտական շրջանակներում քննարկման է ներկայացրել 40/100 ՄՎտ հզորությամբ 4-րդ սերնդի ատոմակայանի կառուցման նախագիծը, որը հիմնված է աղային հալույթով և արագ նեյտրոններով ռեակտորի (ՄՅԱՆ/MSFR) տեխնոլոգիայի վրա: Ընկերության գլխավոր տնօրեն, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու Գագիկ Մարտոյանը ներկայացրել է նախագծի մանրամասներն ու Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ոլորտի զարգացման հեռանկարները:

Գիտնականի կարծիքով 4-րդ սերնդի այս ռեակտորները ներկայումս համարվում են ամենահուսալի էներգետիկ համակարգերից մեկն աշխարհում: Ի տարբերություն ավանդական ջրային ռեակտորների, որոնք աշխատում են 125-160 մթնոլորտային բարձր ճնշման տակ, աղային հալույթով տեխնոլոգիան գործում է սովորական մթնոլորտային ճնշման պայմաններում, ինչը բացառում է պայթյունավտանգ գոլորշու առաջացումը: Նա նշեց, որ վթարի կամ դիվերսիայի դեպքում աղային հալույթն անմիջապես սառչում է՝ վերածվելով պինդ աղի, ինչը կանխում է տարածքի կամ ստորգետնյա ջրերի ռադիոակտիվ աղտոտումը:

Նրա գնահատմամբ համակարգի մյուս առավելությունն այն է, որ ռեակտորում օգտագործվում է բնական ուրան (Ուրան-238)՝ չըջանցելով Ուրան-235-ի հարստացման միլիարդավոր դոլարների հասնող գործընթացը: Բացի դրանից, նախագիծը հնարավորություն է տալիս որպես վառելիք վերամշակելու և օգտագործելու գործող ԱԷԿ-ների աշխատած միջուկային վառելիքը: Գիտնականի հաշվարկներով Հայաստանում կուտակված աշխատած վառելիքը 2000 ՄՎտ հզորությամբ ռեակտորին կարող է էներգիայով ապահովել շուրջ 200 տարի:

Անդրադառնալով կայանի տեղակայմանն ու կառուցվածքին՝ Մարտոյանն ասաց, որ ռեակտորի հիմնական հանգույցները հնարավոր է տալել ժամանակակից 3D պրինտերներով, իսկ մոդուլային ձևաչափը թույլ է տալիս այն կառուցել անմիջապես էներգաապառող օբյեկտների կողքին կամ ստորգետնյա հատվածներում՝ խնայելով տարածքներն ու բարձրավոլտ էլեկտրագծերի ծախսերը:

Հաշվի առնելով, որ ԱՅԱՆԻ տեխնոլոգիայի մշակման ոլորտում առաջատարը Ֆրանսիան է, Հայաստանում ծրագրի իրականացումն առաջարկվում է Հայաստան-Ֆրանսիա Իտալիա սերտ համագործակցությամբ:

Մասնավորապես «Էկոատոմ» առաջարկում է ֆրանսիացի գործընկերների տեխնոլոգիան համալրել հայկական մշակումներով, մասնավորապես էլեկտրամեքանային եղանակով թափոնների ծավալի նվազեցմամբ, ռեակտորի համար անհրաժեշտ Լիցիում-7 իզոտոպի տեղական արտադրությամբ և բժշկության համար արժեքավոր ռադիոակտիվ իզոտոպների (օրինակ՝ Տեխնեցիում-99) օժկայն կորզմամբ:

Նրա գնահատմամբ առաջին փուլի իրականացման համար անհրաժեշտ է մոտ 150 միլիոն դոլար, որի արդյունքում 5 տարվա ընթացքում կկառուցվի 40 ՄՎտ էլեկտրական հզորությամբ ցուցադրական նախատիպը: Այս ընթացքում վեր կհանվեն բոլոր տեխնիկական ռիսկերը, ինչից հետո նմանատիպ մոդուլային ռեակտորների կառուցումը հնարավոր կլինի իրականացնել ընդամենը 1 տարում:

Ընկերության գլխավոր տնօրենը հավաստիացրեց, որ միջազգային գործընկերները, այդ թվում՝ ֆրանսիական և իտալական կազմակերպությունները, պատրաստ են հոգալու ֆինանսական բեռը, սակայն հիմնական նախապայմանը Հայաստանի կառավարության պաշտոնական հավանությունն է:

Գիտնականի համոզմամբ ծրագրի իրականացումը Հայաստանին թույլ կտա ոչ միայն հասնել էներգետիկ լիակատար անկախության՝ օգտագործելով նաև տեղական ուրանի և թորիումի պաշարները, այլև դառնալ 4-րդ սերնդի ատոմային տեխնոլոգիաների միջազգային ծրագրերի լիարժեք մասնակից:

news.am, 11.09.2026

Պարճատահերկանբային կապերի խեղաթյուրման արդյունքը կեղծիքն է

Հայ ազգային-ազատագրական շարժման պատմությունը հաճախ նենգափոխվում է նախևառաջ պատճառահետևանքային կապերի խեղաթյուրման արդյունքում: Հատկապես թուրքական պատմագրությունն ու քարոզչամեքենան լայնորեն տարածում և արմատավորում են այն կեղծ թեզը, թե Հայկական հարցն ու ազգային շարժումը ձևավորել և առաջ են բերել Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի դիվանագետները:

Մասնավորապես շեշտվում է Եվրոպայում գործող տարբեր կարգի հայկական կոմիտեների (օրինակ՝ անգլո-հայկական ընկերության և այլն) գործունեությունը:

Ըստ թուրքական և նրան ծայնակցող գաղափարախոսների՝ հայության վիճակը Օսմանյան կայսրության տարածքում եղել է հուսադրող ու դրական, սակայն եվրոպական տերությունների դիվանագիտական գործակալները, հայ կոմիտեականները, ապա ազգայնական կուսակցությունները արհեստականորեն բորբոքել են հանրային տրամադրությունները և լայն զանգվածներին մղել ընդվզումների և ապստամբության: Ուրեմն, ըստ թուրքական կողմի մատուցման, հայ ժողովրդի կացությունը, թուրքական տիրապետության ներքո եղել է բարվոք, հայերը պետական պաշտոններ են վարել, բարեկեցիկ ապրել, բայց ահա դրսի ուժերի թելադրանքով և հայ կոմիտեականների միջոցով հրահրվել են ներ-

քին խմորումներ, որոնք տեղ-տեղ վերածել են զինված բախումների և ապստամբության:

Եվ սրանով իսկ թուրք գաղափարաբանները գիտակցաբար կեղծում են անցյալը՝ պատմությունը ներկայացնելով ծուռ հայելու պրիզմայով: Նենգափոխվում են պատմական երևույթների պատճառահետևանքային կապերը: Հետևանքները ներկայացվում են որպես պատճառ, իսկ պատճառները՝ հետևանք...

Պատմության թուրք կեղծարարները ձգտում են իսպառ ժխտել ու մերժել հայ ազգային-ազատագրական շարժման գոյության փաստն ու իրողությունն Արևմտյան Հայաստանում:

Ուրեմն, սկսենք այն իրողությունից, որ որևէ ժողովուրդ որևէ մի վայրում հենց այնպես չի դիմում զենքի և պայքարի: Ժողովրդին հասցնում են այն աստիճանի ստրկացման ու անտանելի պայմանների, որ նա ստիպված է լինում ապստամբելու:

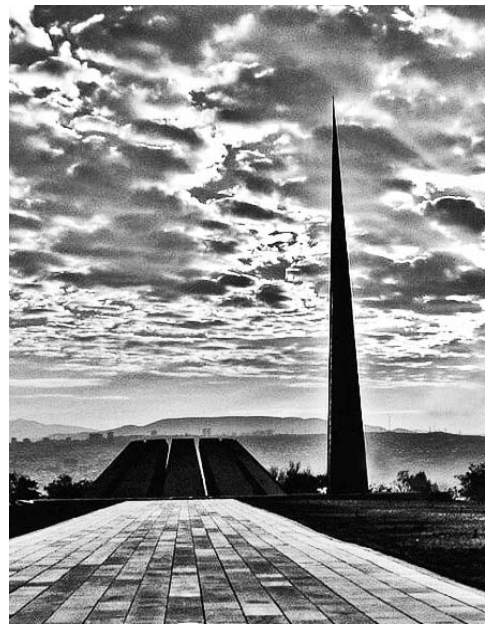
Հենց այդպիսի վիճակում էր գտնվում հայությունը 19-րդ դարի երկրորդ կեսից սկսած: 1877-78 թվականների ռուս-թուրքական պատերազմից և Սան Ստեֆանոյի ու Բեռլինի դաշնագրերի կնքումից հետո Արևմտահայաստանում ձևավորվեց բոլորովին նոր իրավիճակ: Սուլթան Համիդը երդվեց, որ ինքն ավելի շուտ կգրկվի գլխից, քան կկատարի Բեռլինի դաշնագրով նախատեսված բարեփոխումները:

Եվ սկսվում է հայության դաժան գող-

գոթան, որը տևում է մինչև 1915-22 թվականները: Արևմտահայությունը փաստացի հայտնվում է օրենքից դուրս վիճակում: Սուլթանի ստեղծած քրդական անկանոն հեծելազորները («համիդիե») անպատիժ թալանում և ավերում են հայկական բնակավայրերը: Հայերը ստվար շարքերով դիմում են արտագաղթի:

Միաժամանակ սկսվում են զանգվածային շարժումները՝ 1894-1896-ի հայդուկային հուզումները Սասունում: 1901թ. նոյեմբերին տեղի են ունենում Առաքելոց վանքի կռիվները, իսկ 1904 թվականին բռնկվում է Սասունի հերոսական ինքնապաշտպանությունը: Հայ ժողովուրդն ընդվզում է թուրքական ստրկության դեմ, իսկ թուրքական իշխանությունները կանոնավոր բանակային ուժերով արյան մեջ խեղդում են հայոց ընդվզումները:

1908 թ. Թուրքիայում տեղի է ունենում հեղաշրջում: Գահընկեց արված Համիդին փոխարինում են առավել հայատյաց և արյունաբեր ուժեր՝ երիտթուրքերը՝ Թալեթի, Էնվերի, Ջեմալի գլխավորությամբ: «Ազատության, հավասարության և եղբայրության» կարգախոսների քողի ներքո նրանք գաղտագողի, սակայն հետևողական սառնասրտությամբ նախապատրաստում էին հայ ժողովրդի բնաջնջումը: Այդ են վկայում նրանց համաժողովներում ընդունված գաղտնի բանաձևերը (1909-11 թթ. Սալոնիկում կայացած համագումարներում): Եկավ նրանց ակնկալված հարմար պահը: 1914 թ. ամ-

ռանը բռնկվեց Առաջին համաշխարհային պատերազմը, պետություններն ու ժողովուրդները խառնվեցին իրար մահաբեր ռազմադաշտերում, ամեն ինչից զրկված արևմտահայերը մնացին մեն-մենակ, անօգնական ու անպաշտպան: Եվ պատերազմի ընթացքում տեղի ունեցան հայ ժողովրդի տեղահանությունն ու բնաջնջումը, որն անախադեպ էր համաշխարհային պատմության մեջ:

Արմեն ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
Պատմական գիտությունների
թեկնածու

Գիտնականներն առաջին անգամ ուսումնասիրել են Արարատ լեռան սառցադաշտը

Հուլիսին գիտնականներն առաջին անգամ հետազոտություն են անցկացրել Արարատ լեռան սառցադաշտում՝ ծովի մակարդակից ավելի բան 5000 մետր բարձրության վրա: Հետազոտության մասին հաղորդում է Մյունստերի համալսարանը (Գերմանիա):

Երկու շաբաթվա ընթացքում թիմն ուսումնասիրել է սառցադաշտը, որը մինչև այդ պահը հետազոտողների համար մնում էր չուսումնասիրված տարածք: Նրանց նպատակն էր պարզել՝ արդյոք լեռան սառույցը պահպանո՞ւմ է կլիմայական և մշակութային պատմության եզակի արխիվը:

Խնդիրն այն է, որ այս արխիվն այժմ վտանգի տակ է. գլոբալ տաքացման պատճառով Արարատի սառցե գլխարկը կրճատվում է արագացող տեմպերով, և ամեն ամառ վտանգվում է այն տեղեկությունը, որը շատ քիչ այլ աղբյուրներ կարող էին տրամադրել:

Սառցե ծածկույթն ուսումնասիրվել է ցամաքային ռադիոլոկացիոն զոնդավորման և ակտիվ սեյսմիկ մեթոդների համադրությամբ: Այդ մեթոդը հետազոտողներին հնարավորություն է տալիս քարտեզագրելու սառույցի հաստությունն ու ենթասառցային հիմքը:

«Դա հնագիտության համար տվյալների բոլորովին նոր աղբյուր է: Մինչև այժմ մենք ստիպված էինք ապավինել նրան, ինչ գտնվում է հողի մեջ: Իսկ սառույցը կարող է հազարամյակների ընթացքում շերտ առ շերտ պահպանել մարդկային գործունեության շարունակական տարեգրությունը», - հայտարարել է նախագծի ղեկավար, Մյունստերի համալսարանի պրոֆեսոր Ալիս Լիխտենբերգերը:

Սառույցը նաև արժեքավոր տվյալներ է պարունակում գլացիոլոգիայի համար: Դրա շերտերում պահպանվել են տեղեկություններ անցյալի մթնոլորտի կազմի, փոշու տեղափոխման և ավելի վաղ հրաբխային ժայթքումների հետքերի մասին: Դա կարող է հետազոտողներին հնարավորություն տալ պատկերացում կազմելու, օրինակ, թե ինչպես են հենց այս տարածաշրջանում զարգացել այնպիսի հայտնի կլիմայական փուլեր, ինչպիսիք են Հոմոսեական կլիմայական օպտիմումը կամ ուշ անտիկ շրջանի Փոքր սառցե դարաշրջանը:

Լեռան աշխարհագրական դիրքը գտնվում է աշխարհի ամենակարևոր վաղ քաղաքակրթություններից մի քանիսի զարգացման ուղիների խաչմերուկում: Մինչդեռ Միջերկրածովյան տարածաշրջանում նմանատիպ հետազոտություններ մինչև այժմ իրականացվել են միայն Ալպերում, Մերձավոր Արևելքը հիմնականում մնում է չուսումնասիրված:

news.am, 03.08.2026

10 նշան, որ մարդը գաղտնի նախանձում է Ձեզ

Հոգեբանության մեջ նախանձը նկարագրվում է որպես ուրիշի հաջողության նկատմամբ ցավոտ արձագանք, որը կարող է ուղեկցվել դժգոհությամբ և ցանկությամբ, որ այդ մարդը կորցնի իր ձեռքբերումը: Ինչպե՞ս հասկանալ, որ Ձեր շրջապատից ինչ-որ մեկը նախանձում է Ձեզ: Ահա 10 բնորոշ նշան, որոնք հաճախ երևում են մարդու խոսքից, պահվածքից, դեմքի արտահայտությունից և ընդհանուր վերաբերմունքից:

1. Արժեզրկում և ամեն ինչ բախտին վերագրելու տվողություն

Նախանձ մարդու ամենատարածված պաշտպանական քայլերից մեկն այն է, որ նա փորձում է ինքն իրեն և ուրիշներին համոզել, թե Ձեր հաջողությունը Ձեր աշխատանքի կամ կարողությունների արդյունքը չէ: Եթե Դուք պաշտոնի բարձրացում եք ստացել, ավելի լավ աշխատանքի եք անցել կամ բնակարան եք գնել, նա շատ արագ բացատրություն կգտնի.

«Պարզապես բախտը բերել է»:

«Այնտեղ իր ծանոթներն են աշխատում»:

«Հիմա նման բաները հիմնականում ծնողների փողերով են անում»:

2. Հաճախություններ, որոնց մեջ թաքնված խայթոց կա

Հավանաբար Ձեզ էլ է պատահել մի հաճախություններ լսել, որից հետո հաճելի զգացողության փոխարեն ներսում ինչ-որ տիպի բան է մնացել: Առաջին հայացքից մարդը կարծես հաճելի բան է ասում, բայց խոսքի մեջ մի փոքր խայթոց կա: Նպատակը պարզ է՝ հաճոյախոսության հետ միասին նաև կասկած առաջացնել Ձեր մեջ:

3. Մշտական մրցակցություն «իսկ ես...» ձևաչափով

Ձեր յուրաքանչյուր ուրախ նորություն նախանձ մարդու համար կարծես մրցակցության ազդանշան լինի: Դուք պատմում եք Ձեր հաջողության մասին, բայց նա չի կարող պարզապես լսել և ուրախանալ Ձեզ համար. նա շատ արագ խոսակցությունը փոխում է:

4. Իրական հետաքրքրություն հատկապես Ձեր անհաջողությունների ժամանակ

Մարդու իրական վերաբերմունքը հաճախ շատ ավելի լավ է երևում ոչ թե նրա խոսքերից, այլ հուզական արձագանքից: Երբ Ձեր կյանքում ամեն ինչ լավ է, նախանձ մարդը կարող է անտարբեր, ծանծրացած կամ նույնիսկ մի փոքր մռայլ թվալ: Բայց հենց պատմում եք որևէ խնդրի, սխալի կամ ցավոտ բաժանման մասին, նա միանգամից ակտիվանում է: Հանկարծ դառնում է շատ ուշադիր, պատրաստ է երկար խոսելու Ձեր անհաջողության մասին և երբեմն նույնիսկ ավելի է ծանրացնում իրավիճակը:

5. Հիմնու կամ չափազանց զուսպ ուրախություն

Անակնկալի պահին իրական հույզերը թաքցնելը դժվար է:

Եթե հանկարծ որևէ մեծ հաջողության մասին եք հայտնում, ուշադրություն դարձրե՛ք զրուցակցի առաջին արձագանքին: Նախանձ մարդու ժպիտը կարող է մի փոքր ու-

շանալ կամ արհեստական թվալ: Նա ժպտում է շուրթերով, բայց աչքերի արտահայտությունը չի փոխվում:

6. Ձեզ կրկնօրինակելը՝ առանց դա ընդունելու

Գաղտնի նախանձը երբեմն նաև հիացմունք է պարունակում, պարզապես մարդը չի ցանկանում դա բացահայտ խոստովանել: Այդ պատճառով նա կարող է սկսել կրկնել Ձեզ՝ գնել նման հագուստ, օգտագործել Ձեր արտահայտությունները, ընտրել նույն հանգստի վայրերը կամ նույնիսկ Ձեր գաղափարները ներկայացնել այնպես, կարծես դրանք իրենն են:

7. «Ընկերական» կատակներ, որոնք անցնում են սահմանը

Հունորը շատ հարմար միջոց է՝ թաքնված ագրեսիան քողարկելու համար: Նախանձ մարդը կարող է հաճախ Ձեր հասցեին կծու, վիրավորական կամ նվաստացնող կատակներ անել հատկապես ուրիշների ներկայությամբ:

8. Մի բան է ասում Ձեր ներկայությամբ, մեկ այլ բան՝ Ձեր թիկունքում

Անձնական չլիման ժամանակ նման մարդը կարող է շատ ընկերական, հավատարիմ և աջակցող թվալ: Բայց հետո Ձեզ հասնում են խոսակցություններ, որ ուրիշների մոտ նա խոսել է Ձեր սխալների մասին, կասկածի տակ դրել Ձեր մասնագիտական կարողությունները կամ հեզմանքով խոսել Ձեր անձնական կյանքի մասին:

9. Կասկած սերմանելու և առաջ գնալուց հետո պահելու փորձեր

Եթե պատմում եք Ձեր ապագա ծրագրերի մասին՝ ցանկանում եք բիզնես սկսել, նոր մասնագիտություն սովորել կամ փոխել աշխատանքի ոլորտը, նախանձ մարդը կարող է «հոգատարություն» անվան տակ փորձել Ձեզ վախեցնել: Նա կթվարկի հնարավոր բոլոր ռիսկերը, կհիշեցնի ուրիշների անհաջող փորձերը և կփորձի համոզել, որ ավելի լավ է՝ ոչինչ չփոխել:

10. Անհետացում հենց Ձեր մեծ հաջողության պահին

Երբ հասնում եք այն հաջողությանը, որի մասին երկար ժամանակ երազել եք, գաղտնի նախանձող մարդը երբեմն պարզապես չի կարողանում Ձեր կողքին լինել: Նա պատճառ կգտնի՝ Ձեր տոնակատարությանը չգալու համար, կանտեսի Ձեր կարևոր հրապարակումը սոցիալական ցանցերում կամ հանկարծ «կլիկանդանա»՝ հենց այն օրը, երբ բոլորը հավաքվել են՝ Ձեր հաջողությունը նշելու:

Ի՞նչ անել, եթե այս նշաններից մի քանիսը նկատել եք Ձեր շրջապատում

Նման մարդկանց հետ շփվելու լավագույն ելքը որոշակի հուզական հեռավորություն պահելն է: Ավելի քիչ պատմեք Ձեր ծրագրերի և հաջողությունների մասին, պահվե՛ք ագրեսիայի արձագանքե՛ք՝ համոզվե՛ք, որ չեզոք և մի մտքե՛ք թաքնված մրցակցության մեջ:

Շարունակեք զարգանալ և առաջ շարժվել՝ Ձեր կողքին պահելով այն մարդկանց, ովքեր իսկապես կարողանում են ուրախանալ ուրիշի հաջողությանը:

ԱՆՆԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Շայաստանը՝ Եվրոպայի և Շնդկաստանի գիտական ու մշակութային երկխոսության հարթակ

Ս/թ. սեպտեմբերի 9-ին Արևելագիտության ինստիտուտում անցկացվեց «Europe's Representations of India: Texts, Images and Encounters (ESIND)» միջազգային գիտական ցանցի 2-րդ համաժողովը:

ESIND-ը Եվրոպական միության European Cooperation in Science and Technology (COST) ծրագրի շրջանակում գործող միջազգային գիտական ցանց է, որը միավորում է տարբեր երկրների գիտնականների և հետազոտողների՝ Եվրոպայի և Չնդկաստանի միջև պատմական, մշակութային և գիտական փոխազդեցությունների բազմակողմանի ուսումնասիրության նպատակով: ESIND COST Action-ի շրջանակում ակնկալվում են համատեղ հետազոտական ցանցերի ձևավորում, երիտասարդ հետազոտողների շարժունակության ընդլայնում, թվայնացված գիտական ռեսուրսների և տվյալների փոխանակում և նոր համատեղ նախագծերի ձևավորում, որոնք ապագայում կարող են զարգանալ COST ցանցային համագործակցությունից դեպի ավելի լայն եվրոպական և միջազգային հետազոտական ծրագրեր:

Միջոցառմանը մասնակցեցին Չայաստանի և արտերկրից ժամանած 55 հետազոտողներ և գիտնականներ: Մասնակիցներին ողջունեց Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն Գոհար Իսկանդարյանը: Նա ընդգծեց, որ համաժողովը հնարավորություն է՝ ամրապնդելու Չայաստանի և Եվրոպայի գիտական համայնքների միջև կապերը և նոր բովանդակություն հաղորդելու հետագա համագործակցությանը: «Նման բազմազգ գիտական միջավայրի ձևավորումն ինքնին վկայում է այն մասին, որ գիտական համագործակցությունը կարող է և պետք է դուրս գա ազգային ու տարածաշրջանային սահմաններից: Մենք համոզված ենք, որ համատեղ գիտական աշխատանքի համար անհրաժեշտ է ոչ միայն տարբեր երկրների, այլև տարբեր գիտակարգերի, մեթոդաբանությունների և գիտական ավանդույթների երկխոսություն: Այս համատեքստում Արևելագիտության ինստիտուտը կարող է հանդես գալ որպես այդ երկխոսության հարթակ, իսկ երբեմն նաև կապող կամուրջ»,- ասաց Գոհար Իսկանդարյանը:

Ներկայացնելով ինստիտուտի գործունեությունը՝ նա կարևորեց գիտական ուղղությունների բազմազանությունը՝ նշելով, որ այն հնարավորություն է տալիս՝ տարածաշրջանային գործընթացներին մոտենալու ոչ միայն մեկ գիտակարգի կամ մեկ ժամանակաշրջանի տեսանկյունից, այլև համադրելու պատմագիտական, աղբյուրագիտական, քաղաքական, սոցիալական, մշակութաբանական և աշխարհաքաղաքական մոտեցումները:

«Արևելագիտության ինստիտուտի գիտական ներուժը ներառում է տասնամյակների ընթացքում ձևավորված գիտական դպրոցներ, աղբյուրագիտական ավանդույթ և կուտակված գիտական ժառանգություն: Վերջին տարիներին մենք ձգտում ենք ընդլայնել ինստիտուտի գործունեության շրջանակը և գիտական արդյունքները կապել միջազգային ու համարյա երկխոսության գործընթացների հետ: Այս համատեքստում գիտական դիվանագիտությունը դարձել է մեր ինստիտուտի կարևոր ուղղություններից մեկը: Մենք կարևորում ենք այն միջավայրը, որտեղ գիտական հետազոտությունը կարող է երկխոսության մեջ մտնել պետական քաղաքականության, դիվանագիտական փորձի և տարածաշրջանային գործընթացների մասնագիտական և աշխարհաքաղաքական մոտեցումները:

տական գնահատման հետ»,- ասաց Գոհար Իսկանդարյանը:

ՀՀ արտաքին գործերի նախարարության Ասիայի և Խաղաղօվկիանոսյան երկրների վարչության պետ Անահիտ Կարապետյանը նշեց, որ հայ և հնդկ ժողովուրդների միջև կապերը ներառում են մշակութային առնչություններ, ավանդույթներ և մտավոր կյանքի զարգացում: «Հայ-հնդկական դարավոր առնչությունները վկայում են մեր ժողովուրդների միջև ձևավորված բազմաշերտ կապերի մասին: Այս միջոցառումը կնպաստի Չնդկաստանի հարուստ քաղաքակրթության, ժառանգության և ժամանակակից ծեղրերի վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացմանը՝ միաժամանակ խրախուսելով Հայաստանի, Չնդկաստանի և Եվրոպայի միջև ակադեմիական ու մշակութային արդյունավետ փոխանակությունները»,- ասաց Անահիտ Կարապետյանը:

ՀՀ-ում Չնդկաստանի հյուպատոս Ադիթյա Կումար Պանդեյը նշեց, որ Չայաստանը պատմականորեն ծառայել է որպես կամուրջ տարբեր քաղաքակրթությունների, մշակույթների և մտավոր ավանդույթների միջև՝ նպաստավոր միջավայր ձևավորելով երկխոսության համար: «Չնդկաստանի և Եվրոպայի միջև հարաբերություններն ունեն երկար և հետաքրքիր պատմություն: Մեր հասարակությունների փոխառնչությունները խթանել են փոխադարձ հետաքրքրություն՝ նպաստելով գիտական փոխանակումներին և Չնդկաստանի ու հնդկական քաղաքակրթության վերաբերյալ տարբեր մեկնաբանությունների ձևավորմանը»,- ասաց Ադիթյա Կումար Պանդեյը:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվության և հանրային կապերի բաժին

Մենք մեր բոլոր նախնիներին չենք ձանաչում. գիտնականները ԴՆԹ-ում գտել են առեղծվածային հին մարդկանց հետքեր

Գիտնականները ժամանակակից մարդկանց ԴՆԹ-ում հայտնաբերել են գիտությանը նախնիներն անհայտ երկու հին մարդկային պոպուլյացիաների հետքեր, որոնք անհետացել են հարյուր հազարավոր և նույնիսկ միլիոնավոր տարիներ առաջ: Հետազոտության արդյունքները հրապարակվել են «Science» ամսագրում:

Հայտնաբերված «ուրվական գծերից» մեկն իր գենետիկական հետքն է թողել ժամանակակից մարդկանց վրա: Մյուսը վերաբերում է այսպես կոչված «գերիին» խմբին, որը ժամանակակից մարդկանց նախնիներից առանձնացել է գրեթե 2 միլիոն տարի առաջ:

Տասնամյակներ շարունակ գիտնականները գիտեին, որ Homo sapiens-ի նախնիները խառնվել են նեանդերթալցիների և դենիսակների հետ: Այսօր բազմաթիվ մարդկանց մոտ պահպանվում է նեանդերթալցիների ԴՆԹ-ի մոտ 1-2,4%-ը, իսկ Ասիայի և Օվկիանիայի բնակիչների մոտ հանդիպում են դենիսակների գենոմի հատվածներ:

Սակայն հետազոտողները ենթադրում էին, որ հին մարդիկ կարող էին չփունների մեջ մտնել նաև այլ վերացած խմբերի հետ, որոնց հետքերը հնարավոր չէ գտնել ոսկրային մնացորդներով: Այժմ գիտնականներին հաջողվել է նման վկայություններ հայտնաբերել միայն կենդանի մարդկանց գենոմների միջոցով:

Բերքլիի Կալիֆոռնիական համալսարանի հետազոտողները մշակել են աշխարհի տարբեր տարածաշրջանների մարդկանց ավելի քան 500 ամբողջական գենոմների վերլուծության նոր մեթոդ: Այն թույլ է տվել վերականգնել հին գենետիկական կապերն առանց բրածո մնացորդներից ստացված ԴՆԹ օգտագործելու անհրաժեշտության:

Պարզվել է, որ մեկ անհայտ գիծ Homo sapiens-ի գենոմում հայտնվել է Աֆրիկայում հին խմբի հետ խաչասերման արդյունքում ավելի քան 50 հազար տարի առաջ՝ դեռ մինչև ժամանակակից մարդկանց վերաբնակեցումը մյուս մայրցամաքներում: Դրա գենետիկական

ներդրումը կազմում է ժամանակակից մարդկանց ԴՆԹ-ի մոտ 0,5-1%-ը, ինչը համադրելի է մոլորակի շատ բնակիչների մոտ նեանդերթալցիան գենների քանակի հետ:

Գիտնականներն այս պոպուլյացիայի հնարավոր թեկնածու են համարում հեյդելբերգյան մարդուն՝ Homo heidelbergensis-ին, որն ապրել է Աֆրիկայում և Եվրոպայում մոտ 700 հազարից 200 հազար տարի առաջ:

Գիտնականները կարծիքով նոր տվյալները փոխում են մարդու էվոլյուցիայի մասին պատկերացումները. զարգացման պարզ շղթայի փոխարեն մարդկությունը ներկայանում է որպես հին պոպուլյացիաների բարդ ցանց, որոնք բազմիցս բաժանվել, միգրացիայի են ենթարկվել և խառնվել են միմյանց հետ:

Հայտնաբերված ԴՆԹ հատվածներից շատերը կապված են ինդոնեզիայի համակարգի և նյութափոխանակության գենների հետ: Հետազոտողները կարծում են, որ հին խաչասերումները կարող էին օգնել Homo sapiens-ին ստանալու օգտակար գենետիկական աղապատացիաներ՝ վարակների դեմ պայքարելու և նոր պայմաններում գոյատևելու համար:

Նոր մեթոդը կարող է ապագայում գիտնականներին թույլ տալ հայտնաբերել մարդու ավելի շատ «ուրվական» գծեր հատկապես Աֆրիկայի և Հարավասիայի Ասիայի տարածաշրջաններից, որտեղ հին ԴՆԹ-ն դեռևս բավականաչափ ուսումնասիրված չէ:

news.am, 03.08.2026

Արևմտյան Աֆրիկայում արված նոր հայտնագործությունը բառացիորեն շրջում է մարդու ծագման մասին պատկերացումները: Գիտնականները գտել են ապացույցներ, որ հնագույն մարդիկ խիտ արևադարձային անտառներում ապրել են դեռևս 150 հազար տարի առաջ՝ ավելի քան երկու անգամ ավելի վաղ, քան հնարավոր էր համարվում:

Հայտնագործության մասին հոդվածը հրապարակվել է Nature ամսագրում: Մինչև այժմ հնագետները վստահ էին. առաջին Homo sapiens-ները խուսափում էին անձրևային անտառներից և նախընտրում էին սավաննաները, ծովափերը և բաց տարածքները:

Հետազոտությունը սկսվել է Կոտ դ'Իվուարում գտնվող Բետե I հնագիտական հուշարձանի վերաուսումնասիրությունից, որն առաջին անգամ ուսումնասիրվել էր դեռևս 1980-ականներին:

Այդ ժամանակ գիտնականները գտել էին քարե գործիքներ, սակայն տեխնոլոգիաները թույլ չէին տալիս ճշգրիտ որոշել դրանց տարիքը: Այժմ հետազոտողները կի-

Սենսացիա հնագիտության մեջ. մարդիկ ապրել են ջունգլիներում 150 հազար տարի առաջ

րառել են ժամանակակից թվագրման մեթոդներ՝ ներառյալ օպտիկապես խթանված լյումինեսցենցիան և էլեկտրոնային սպինային ռեզոնանսը, և ստացել են ապացույցիչ արդյունք. մարդիկ այս անտառներում եղել են մոտ 150 հազար տարի առաջ: Համոզվելու համար, որ խոսքն իսկապես հնագույն արևադարձային անտառի մասին է, գիտնականները վերլուծել են ծաղկափոշին, բուսական միկրոմասնիկները և հողի մեջ եղած քիմիական հետքերը: Ամեն ինչ վկայում է, որ այդ տարածքն արդեն այն ժամանակ ծածկված էր խիտ ու խոնավ անտառներով: Սա հատկապես կարևոր է, քանի որ երկար ժամանակ համարվում էր, թե նման միջավայրը չափազանց բարդ է վաղ մարդկանց գոյատևման համար: Անձրևային անտառներում դժվար է որս անել, դժվար է կողմնորոշվել, իսկ շատ բույսեր թունավոր են:

Գիտնականները նաև ենթադրում են, որ մարդիկ կարող էին ազդել արևադարձային անտառների էկոհամակարգերի վրա շատ ավելի վաղ, քան ընդունված է կարծել:

Եթե մեր նախնիները տասնյակ հազարավոր սերունդներ առաջ ապրել են անձրևային անտառներում, ապա հավանաբար արդեն այն ժամանակ փոխել են շրջակա միջավայրը. որս են արել, օգտագործել են կրակ և ազդել բուսական աշխարհի վրա:

Սա մարդու և բնության հարաբերությունների պատմության բոլորովին նոր տեսանկյուն է:

NEWS.am, 29.05.2026

Արմեն Սիմոնյան

94 տարեկանում կյանքին հրաժեշտ տվեց բազմալաստակ գիտնական ու մանկավարժ, կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ Արմեն Արշալույսի Սիմոնյանը:

Նա ծնվել է 1932 թ. Նոր Բայազետ (այժմ՝ Գավառ) քաղաքում ուսուցչի ընտանիքում: Գերազանցությամբ ավարտել է Երևանի պետական հա-

մալսարանի կենսաբանության ֆակուլտետը և 1960 թ. մինչև 2019 թ. աշխատել է ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի Հրաչյա Բունիաթյանի անվան կենսաքիմիայի ինստիտուտում՝ որպես սաղմնաքիմիայի լաբորատորիայի վարիչ, միաժամանակ Գավառի պետական համալսարանում՝ որպես կենսաբանության, էկոլոգիայի և առողջ ապրելակերպի ամբիոնի վարիչ:

Արմեն Սիմոնյանը, անցնելով ակադեմիկոս Հրաչյա Բունիաթյանի ստեղծած հայկական կենսաքիմիական և Մոսկվայի Մ. Լոմոնոսովի անվան պետական համալսարանում ակադեմիկոսներ Ս. Սևերինի և Վ.Սկուլաշչովի կենսաքիմիական ու կենսաէներգետիկական գիտական դպրոցները, Հայաստանում սկզբնավորել է էվոլյուցիոն կենսաէներգետիկայի գիտական ուղղությունը:

Պրոֆեսորը զեկուցումներով մասնակցել է Եվրոպական կենսաքիմիական ընկերության մի շարք կոնգրեսների աշխատանքներին: Առանձին զեկուցումներով հանդես է եկել Պրահայի, Լայպցիգի, Գյոթեբորգի, Ստոկհոլմի, Բեռլինի համալսարաններում:

Անվանի գիտնականն ավելի քան 400 գիտական աշխատանքների և մենագրությունների հեղինակ է: Նրա ղեկավարությամբ պաշտպանվել են մեկ տասնյակ թեկնածուական ատենախոսություններ:

Արգասաբեր է Ա. Սիմոնյանի աշխատանքը մասնագիտական բառարանագրության և հայերեն ժամանակակից կենսաբանական միասնական տերմինաբանություն ստեղծելու բնագավառում: Նա ակադեմիկոս Ա. Գալոյանի համահեղինակությամբ կազմել է «Ռուս-հայերեն կենսաքիմիական բացատրական բառարան», որն իր տեսակի մեջ միակն է հայոց լեզվով, և որի բառացանկ են ներառվել կենսաքիմիայի և մոլեկուլային կենսաբանության մեջ օգտագործվող ավելի քան 5000 տերմիններ ու հասկացություններ, տրվել են դրանց բացատրությունները, և մշակվել է հայերեն միասնական կենսաքիմիական տերմինաբանություն:

Առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի կենսաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Իդա Բատիկյանի համահեղինակությամբ Ա. Սիմոնյանի հրատարակած «Անգլերեն-ռուսերեն-հայերեն կենսաբանական բառարանը»: Բառարանը ներառում է կենսաբանության տարբեր բնագավառների վերաբերյալ ավելի քան 80.000 տերմին:

Նրա ջանքերի շնորհիվ հիմնադրվել է ԳՊՀ-ի կենսաբանության, էկոլոգիայի և առողջ ապրելակերպի ամբիոնը, հետևողական աշխատանք կատարել երիտասարդ կենսաբան և էկոլոգ մասնագետների պատրաստման գործում՝ միաժամանակ ամրապնդելով բուսի և ԳԱԱ կենսաքիմիայի ինստիտուտի համագործակցությունը:

Պրոֆեսորը երկար տարիներ անդամակցել է Հ.Բունիաթյանի անվան կենսաքիմիայի ինստիտուտի և Գավառի պետական համալսարանի գիտական խորհուրդներին, ինչպես նաև կենսաքիմիկոսների հանրապետական ասոցիացիայի նախագահությանը:

Հաշվի առնելով Արմեն Սիմոնյանի գիտական ծանրակշիռ ավանդը հանրապետությունում էվոլյուցիոն կենսաէներգետիկայի ուղղության ստեղծման ու զարգացման, գիտական կարգերի պատրաստման, գյուղատնտեսության մեջ գիտական արդյունքների ներդրման գործում՝ նրան շնորհվել է ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ պատվավոր կոչում: Գիտական, հասարակական ակտիվ գործունեության համար Ա.Սիմոնյանն արժանացել է Գավառի պատվավոր քաղաքացու կոչման:

Պրոֆեսոր Արմեն Սիմոնյանը միշտ կմնա որպես մարդու, գիտնականի և ուսուցչի վեհ օրինակ:

**Հ. Բունիաթյանի անվան կենսաքիմիայի ինստիտուտ
Գավառի պետական համալսարան**

ՆՇԱՆԱՎՈՐ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ԿՅԱՆ-ՔԻՑ

Դանիացի ֆիզիկոս, Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր Նիլս Բորը պատերազմի ժամանակ հրաժարվեց համագործակցել գերմանացիների հետ, որ օկուպացրել էին Դանիան: Հաշվի առնելով գիտնականի մեծ վաստակը՝ դաշնակիցները հատուկ ինքնաթիռ ուղարկեցին, որ գաղտնի Անգլիա տեղափոխեց Բորին: Օդաչուին զգուշացրել էին, որ նա շատ կարևոր «բեռ» է տեղափոխում: Վայրէջքից հետո օդաչուն ծիծաղելով գիտնականին ցույց տվեց մնան դեպքերի տիպային հրահանգը: «Շատ կարևոր բեռներ փոխադրելու մասին» կետում ասվում էր, որ հակառակորդի հարձակման դեպքում բեռը պետք է նետել ծովը:

Բեռնարդ Շոուն սիրում էր մշակել իր պարտեզը: Մի օր երբ նա ջրում էր ծաղիկները, մի կին այցի եկավ տիկին Շոուն: Նա տանտիրոջը դեմքով չէր ճանաչում և Շոուն դրեց պարտիզայանի տեղ: «Վաղու՞ց եք աշխատում Շոունների մոտ, - հարցրեց նա:

- Լավ չեմ հիշում, քսան-քսանհինգ տարի:
- Ձեզ գոնե լա՞վ են վճարում:
- Ինձ ուտելիք են տալիս, ծխախոտ, հագուստ:
- Տեսնում եմ, որ լավ պարտիզայան եք: Եկեք ինձ մոտ աշխատելու, ես լավ կվարձատրեմ:
- Ներեցեք, բայց տիկին Շոուն ինձ վարձել է մինչև կյանքիս վերջը:
- Բայց դա պարզապես ստորություն է,- ճչաց կինը:
Եվ Բեռնարդ Շոուն ասաց.
- Ոչ, տիկին: Այն քաղաքում, որտեղ մենք ապրում ենք, դա կոչվում է անուսնություն:

Ավտոմեքենան անթույլատրելի արագությամբ քշելու համար ոստիկանը կանգնեցրեց Չառլի Չապլինին:

- Ձեր դեմքն ինձ ծանոթ է,-ասաց նա,- այդ մշակական է, որ Ձեզ էլի են տեսել:
- Հնարավոր է,-ասաց Չապլինը:
- Ահա տեսնու՞մ եք, Դուք հայտնի կարգ խախտող եք, ինքներդ էլ չեք ժխտում դա:

Իտալացի երգչուհի Ադելինա Պատտին, մինչև հայտնի դառնալը, մյութական քիչ նեղություններ չի

կրել: Նա պարտքեր ուներ մույնիսկ մսավաճառին: Նրա անդրանիկ ելույթին ներկա է եղել նաև այդ մսավաճառը: Տեսնելով, թե հասարակությունն ինչպիսի խանդավառությամբ և ծաղիկներով է ընդունում երգչուհուն, նա ևս ցանկանում է մասնակցել երգչուհու մեծարմանը և դահլիճից բղավում է.

-Պատտի, Պատտի, մսի դիմաց մեր հաշիվները փակված համարեք:

Մի անգամ Չառլի Չապլինի հետ տեղի ունեցավ զվարճալի դեպք. դուրս գալով մետրոյից՝ նա հանկարծ իր վերարկուի գրպանում հայտնաբերում է մի գեղեցիկ ժամացույց: Չապլինը մտնում է մոտակա ոստիկանական տեղամաս, պատմում տեղի ունեցածի մասին և նրանց է հանձնում ժամացույցը: Որքան մեծ է լինում նրա զարմանքը, երբ հաջորդ օրը նա մեկ է ստանում հետևյալ բովանդակությամբ.

«Թանկագին պարոն Չապլին: Այս նամակի հեղինակը պրոֆեսիոնալ գող-գրպանահատ է: Երեկ ես մետրոյում էի «աշխատում»: Հազիվ էի ինչ-որ մեկի գրպանից հանել ոսկե ժամացույցը, երբ տեսա Ձեզ: Ես Ձեր տաղանդի երկրպագուն եմ, ուստի խնդրում եմ ինձանից ընդունեք այդ նվերը»:

Իտալացի հայտնի երգիչ Էմիլիո Կարուզոն չեկով մի զգալի գումար պետք է ստանար: Երբ նա բանկ է ներկայանում, պարզվում է, որ մոտը անձը հաստատող որևէ փաստաթուղթ չկա: Գանձապահը կտրականապես մերժում է նրան դրամը վճարել:

Կարուզոն վայրկենապես մտածում, որոշում է կայացնում, ու... բանկի ծառայողները նրա հիանալի կատարմամբ լսում են մի արիա «Տոսկա» օպերայից:

Դա լիովին բավական էր, որպեսզի գանձապահն իսկույն նրան վճարեր գումարը:

Դուրս գալով բանկից՝ Կարուզոն ասում է.
-Կյանքումս երբեք չեմ ձգտել երգել այնպես, ինչպես հիմա:

Անգլիացի աշխարհահռչակ գրող Արթուր Կոման Դոյլը՝ «Նոթեր Շերլոկ Հոլմսի մասին» գրքի հեղինակը, մի անգամ այսպիսի կատակ է անում: Տասներկու հարգարժան, կրթված և, որ աննկարկորն է, խստաբարո բանկիրների ու բարձր պաշտոնյաների ուղարկում է միատեսակ հեռագրեր. «Ամեն ինչ բացվել է, իսկույն փախիր»: 24 ժամվա ընթացքում բոլոր այս «անբիծ» մարդիկ խուճապահար թողնում են Անգլիան...

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արվեստի ինստիտուտ ՊՈԱԿ-ը հայտարարում է մրցույթ ինստիտուտի թատրոնի բաժնի վարիչի թափուր տեղի համար (աշխատաժամանակ՝ շաբաթական քառասուն ժամ)

Համաձայն «Գիտական կարգերի ատեստավորման կարգը, գիտական պետական կազմակերպություններում գիտական և ճարտարագիտատեխնիկական պաշտոնները և դրանց զմախատման նվազագույն չափանիշները հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 2023թ. դեկտեմբերի 21-ի N 2298-Ն և «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2023 թվականի դեկտեմբերի 21-ի N 2298-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության 2025 թվականի հունվարի 30-ի N 102-Ն որոշումների դրույթների՝ մրցույթին կարող է մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության այն քաղաքացին, որը՝

1) ունի կազմակերպությունում իրականացվող գիտական հետազոտությունների բնագավառին համապատասխան կամ հարակից բնագավառներում գիտական աստիճան.

2) ունի գիտական, գիտատեխնիկական կամ գիտակրթական առնվազն յոթ տարվա աշխատանքային ստաժ.

3) վերջին հինգ տարիների ընթացքում (չհաշված զինվորական ծառայության կամ մինչև երեք տարեկան երեխայի խնամքի արձակուրդում գտնվելու ժամանակահատվածները) ունի ՄԳՀ-ում համահեղինակած առնվազն մեկ հրապարակում կամ մեկ մենագրություն.

4) վերջին հինգ տարիների ընթացքում (չհաշված զինվորական ծառայության կամ մինչև երեք տարեկան երեխայի խնամքի արձակուրդում գտնվելու ժամանակահատվածները) ՄԳՀ-ում ընդգրկված հոդվածներից առնվազն մեկում հանդիսացել է որպես առաջին, վերջին կամ գրագրություն պահպանող հեղինակ:

Մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել հետևյալ փաստաթղթերը՝

ա) դիմում,
բ) լուսանկար,
գ) ինքնակենսագրություն,
դ) բարձրագույն կրթության դիպլոմի պատճենը,
ե) գիտական աստիճանը հաստատող դիպլոմի (դիպլոմների) պատճենը,
զ) գիտական կոչումը հաստատող փաստաթուղթ,
է) կարգերի հաշվառման անձնական թերթիկ,
ը) հրապարակված աշխատանքների ցանկ,
թ) անձնագրի և սոցիալական քարտի կամ մույնականացման քարտի պատճենները,
ժ) բնութագիր վերջին աշխատավայրից:
Փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել մեկ ամսվա ընթացքում (հայտարարությունը հրապարակելու օրվանից) հետևյալ հասցեով՝ Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պողոտա 24/4, Արվեստի ինստիտուտ (գիտական քարտուղարին), հեռ. 58-55-59:

Արվեստի ինստիտուտ

Գիտություն

**Գլխավոր խմբագիր՝ Վ. ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ
խմբագիր՝ Ա. ՍԱՅԱԿՅԱՆ**

Երևան-19, Մարշալ Բաղրամյան 24/4,
հեռ. 58-18-23, 3-16

Դասիչ՝ 69268, գրանցման վկայական՝ 448:
Էլ. հասցեն՝ armine.pet21@mail.ru
Ստորագրված է տպագրության՝ 30.09.2026 թ.:
Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ տպարանում: